

Nesten 1700 år gammel mynt - kun 99 kr!
Ekte romersk originalmynt

Kun
99kr!

Fraktfritt tilsendt

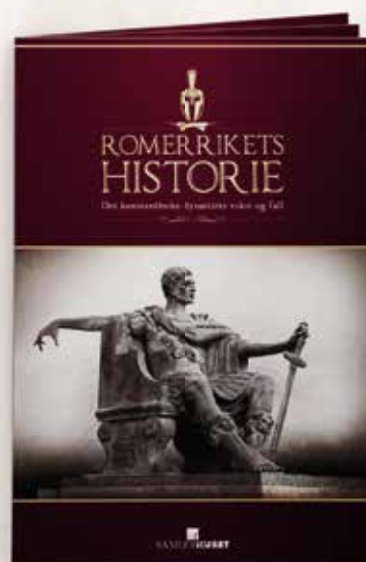
KEISER:
Konstantius II
MOTIV:
Romersk soldat
som dreper sin
fiende
UTGIVELSEÅR:
ca. 348 – 356 e.Kr.
METALL:
Bronse
DIAMETER:
ca. 15 – 25 mm
KVALITET:
Pent eksemplar

Bestill i dag på www.mynt.no

For kun 99 kroner kan du sikre deg:

- En nesten 1700 år gammel originalmynt fra Romerriket
- Historiehefte med utfyllende historie om det konstantinske familiedynastiet og romersk økonomi, ekthetsgaranti og oppbevaringsmappe helt kostnadsfritt
- Innleder den korte samlingen "Det konstantinske dynastiets vekst og fall", med totalt 6 mynter fra Romerriket
- 30 dager full returrett, ingen bindingstid og ingen minstekjøpsforpliktelse

VÆR RASK! www.mynt.no

Få innblikk i den spennende historien til det konstantinske dynastiet gjennom ekte originale romerske mynter og god historisk dokumentasjon.

MYNT & HISTORIE

FOR SAMLERGLADE OM SAMLERGLEDE | Nr 01 - 2015

ALLE VIL HA
**KRIGSSEILER-
MEDALJEN**

**JON
MICHELET**
OM KRIGSSEILERNE

**ROMERSKE
MYNTER**

**NORGES
FØRSTE
MYNT**

Olav Tryggvason penningen

**SAMLERHUSET
FINANSIERER DE NYE
KONGEPORTRETTENE**

**ENDELIG!
OL-MYNTENE ER HER**

LANSET ETTER
**200 ÅR
WATERLOO-
MEDALJEN**

VIKTIG INFORMASJON Samlerhuset gir bort et tonn krigssølv!

Bestill nå! www.krigssolv.no

99,9 % krigssølv

Begrenset opplag

Maks én per husstand

Ca. 8 gram sølv

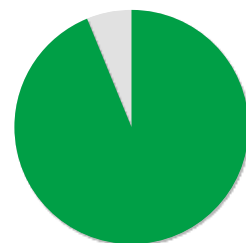
Krigsseilermedaljen - preget i krigssølv fra 1941

GRATIS!

I forbindelse med krigsminneåret 2015 utgis en krigsminnemedalje som hedrer de norske krigsseilerne. Minnemedaljen utgis i rent sølv og er produsert av Det Norske Myntverket.

Opplaget er begrenset til 125.000 og utgjør til sammen cirka ett tonn. Alle som vil ta del i anerkjennelsen av krigsseilernes innsats kan sikre seg en krigsminnemedalje **kostnadsfritt** på www.krigssolv.no, så langt opplaget rekker. Kun frakt tilkommer. Av rettferdighetshensyn er det satt en begrensning på **én sølvmedalje per husstand**.

Bestill nå! www.krigssolv.no

94,3 % er fornøyd med krigsseilermedaljen de har mottatt.

Kilde: Samlerhuset kundeundersøkelse 2014 - 2015

NYHET! Nå hedres den heltedige innsatsen på gigantmedalje: Kampen om tungtvannet og den uunnværlige professoren Leif Tronstad

For kun 149 kroner kan du sikre deg:

- Minnemedalje som hedrer kampen for tungtvannet og professor Leif Tronstad
- Gigantformat – hele 61 mm stor og over 100 gram tung
- Patinert og behandlet for hånd, meget høyt relieff og utsøkt detaljrikdom
- Spar hele 350 kroner i forhold til vår ordinærpris (499,- inkl. frakt)
- Innleder uforpliktende samlingen "Kampen for frihet 1940-1945" med krigsminnemedaljer og eksepsjonell krigshistorie skrevet av anerkjente norske historikere

Bestill i dag på www.samlerhuset.no/tungtvann eller ring til **0 25 50!**

TOK NESTEN 200 ÅR Å LAGE:
Verdenskjent og vakker
Waterloo-legende endelig utgitt!

Minnemedaljen koster 3.450 kroner

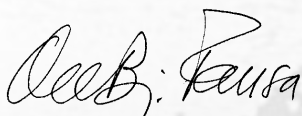
Les mer om den spennende utgivelsen idag på
www.samlerhuset.no/waterloo

For raskeste bestilling
0 25 50

INVITASJON

På vegne av Samlerhuset og Oscarsborg festning, ved kommandant Stein Erik Kirknes
er det en glede å invitere deg til Oscarsborg festning i anledning av
75 ÅRS MINNET FOR SLAGET VED OSCARSBORG OG SENKNINGEN AV BLÜCHER 9.APRIL 1940

DATO: 9.APRIL 2015 **STED:** OSCARSBORG FESTNING **TID:** Festningen er åpen hele dagen.

Ole Bjørn Fausa,
Samlerhuset

Meld din interesse for å delta på arrangementet i dag!

Oppmøtetid etter eget ønske. Gratis ferge tur/retur hele dagen. Gratis guidet tur "Oscarsborg 9.april 1940" - pågår hele dagen. Varighet ca. 1 time. Offisiell seremoni på Festningsplassen kl 12:00 med oppstilling av militær avdeling, tale ved Forsvarsministeren og kransenedleggelse ved Forsvarsminister og Forsvarssjef, samt et innslag av Forsvarets Stabsmusikk. Åpent for de som som har anledning til å delta.

I skolekassernen på festningsplassen fremviser Samlerhuset krigsminneobjekter fra 2. verdenskrig. Du kan slå ditt eget stempel på krigsminnemedaljen «Oscarsborg 1940». Myntmester Jan-Eirik Hansen ved Det Norske Myntverket signerer ekthetssertifikater. Samlerhusets grunnlegger Ole Bjørn Fausa er tilstede hele dagen.

Praktisk: For den minnerike dagen er alle velkomne med følge. Samlerhusets 200 første påmeldte gjester med inntil ett følge, får **en verdikupong på 250 kroner hver for bespising** i Oscarsborgs hotellrestaurant. Varme klær og sko.

Du melder deg på arrangementet på telefon **0 25 50** eller **www.krigshelt.no**.

MYNT & HISTORIE
NR. 1 2015

UTGIVER

Samlerhuset Norge AS
Postadresse: Postboks 523, 1411 KOLBOTN

Besøksadresse:
Rosenholmn 25, 1414 TROLLÅSEN

Telefon: 0 25 50
E-post: kundeservice@samlerhuset.no

REDAKSJON

Ansv. redaktør: Sigbjørn Larsen
E-post: sigbjorn.larsen@samlerhuset.no

Kommunikasjonssjef:
Anne Kathrine Brødholt
E-post: akb@samlerhuset.no

KUNDESERVICE

Telefon: 0 25 50
kundeservice@samlerhuset.no

ANNONSER

Telefon: 91 60 38 06
E-post: sigbjorn.larsen@samlerhuset.no

ANNONSER SENDES TIL

E-post: myntoghistorie@samlerhuset.no

FORSIDEFOTO:

Erik Five Gunnerud

GRAFISK FORM

nxt Oslo | Merkur Grafisk AS
www.merkurgrafisk

TRYKK: Merkur Grafisk AS
www.merkurgrafisk.no

Det tas forbehold om feil og mangler i teksten som måtte forekomme. Eventuelle feil er beklagelig, og henvendelser knyttet til dette kan rettes til ansvarlige for utgivelsen eller myntoghistorie@samlerhuset.no.

SAMLERHUSET

Offisiell distributør for Det Norske Myntverket, Det Kongelige Britiske Myntverket, Det Statlige Franske Myntverket, Folkerepublikken Kinas Nasjonalbank og mer enn 20 andre myntverk og nasjonalbanker, samt Det Offisielle Minnemyntprogrammet for de 31. Olympiske Sommerleker i Rio 2016.

For samlerglade om samlerglede

Jeg er fornøyd. Veldig fornøyd. Endelig har vi realisert drømmen om et magasin som både handler om historie og mynter på en gang. Et magasin som ligger i skjæringen mellom de to, der vi viser den nære sammenhengen mellom historie og mynt- og medaljesamling.

Samlerhuset fylte 20 år i fjor. På denne tiden har vi rukket å bli en av Europas største mynt-handlere, med 25 ulike selskaper fordelt på kontorer i 15 land. Vi har blitt en norsk milliardbedrift, med et salg i utlandet på over 80 %.

Vi har alltid vært motivert av en enkel og grei visjon: Vi vil skape samlerglede! I samarbeid med ulike kompetansemiljøer slik som historikere og museer, henter vi frem ukjente historier og bringer de ut til lesere og samlere. Det viser seg at dette levendegjør samling på en ny måte og gir samlergleden ytterligere en dimensjon.

Da vi ble involvert i jakten på SS Gairsoppa og bergingen av sølvet måtte vi sette oss mer inn i konvoiens historie og ikke minst i krigsseilernes historie. Jo mer vi har lest om krigsseilernes skjebne, jo tristere har vi blitt. Da det ble klart for oss i Samlerhuset at det offentlige ikke engang har tatt seg bryderiet med å lage en oversikt over hvem de var – våre største helter fra andre verdenskrig – ble vi oppriktig oppbrakte. Vi synes dette var så viktig å få gjort

at vi har garantert for 1,5 millioner kroner for at Stiftelsen Arkivet og Lillesand Sjømannsforening skal få satt i gang et stort arbeid for å lage et komplett register over alle norske krigsseilere fra 2. verdenskrig. Her vil hver enkelt få sin egen nettside, slik at nye generasjoner kan finne ut så mye som mulig: Navn, bilder, rederi, skip, seilingsruter, torpederinger og kanskje utdrag fra dagbøker der det finnes. For å gjøre det lett for folk å registrere ukjente opplysninger og historier har vi opprettet siden evigtakknemlig.no. For å ferdigstille arbeidet trengs mer penger, og vi håper du som leser dette har lyst å bidra med din skjerv.

Vi vil fortsette å dele utrolige historier med deg, og vise sammenhengen med mynter og andre samleobjekter. Vi vil fortsette å fortelle historien gjennom samleobjekter. «Mynt & Historie» er et blad som bringer dette arbeidet ett steg videre. Vi vil veldig gjerne ha din tilbakemelding om hva du synes om «Mynt & Historie», og forslag til temaer og historie som vi bør engasjere oss i, og ikke minst spennende historier som fortjener en bredere leserkrets. Send oss gjerne en epost til myntoghistorie@samlerhuset.no.

Velkommen som leser!

OLE BJØRN FAUSA
MYNTENTUSIAST OG
ADMINISTRERENDE DIREKTØR
I SAMLERHUSET

BESØK OSS PÅ SOSIALE MEDIER:

facebook.com/samlerhuset | youtube.no/samlerhuset | samlerhuset.no

INNHold NR: 1 - 2015

Jon Michelet

«Krigsseilerne gjorde at vi vant krigen.»

16-24

World Money Fair

46-47

De nye OL-myntene

36-37

Kongeportrettene

38-40

Alle vil ha krigsseilermedaljen!

31-33

- 6 SS Gairsoppa og sølvskatten
- 9 Grotnæss – helt eller idiot
- 13 Norges Røde Kors-frimerker
- 13 Donald Duck på mynt
- 14 Tungtvannsaksjonen
- 16 Jon Michelet

- 27 Ny norsk minnemynt: Høyesterett
- 28 Ingvald Wahl
- 33 evigtakknemlig.no
- 33 Om krigsseilerne
- 36 OL-myntene fra Brasil

- 42 Frihetens frimerker
- 42 Hitlers norske frimerketabbe
- 48 Waterloo-medaljen
- 50 Pistrucci
- 58 Gunnar Sønsteby's kupp i Norges Bank

SS GAIRSOPPA

Foto: Colin Higgs

BORGESTAD

Foto: Historical department, MAN B&W Diesel, København

ADMIRAL HIPPER

Arkivfoto: Norges Hjemmefrontmuseum

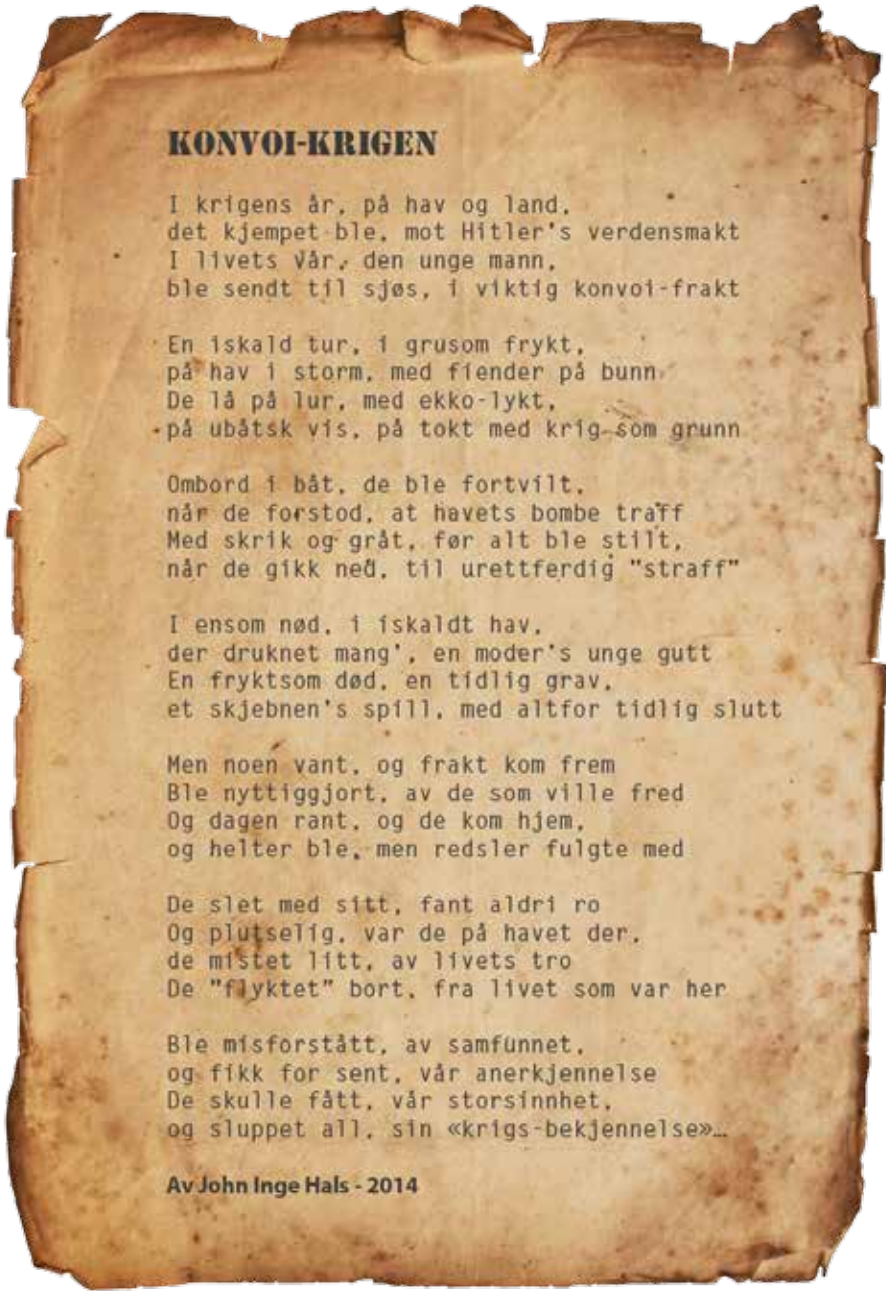
Arkivfoto: Norges Hjemmefrontmuseum

Krigssølv fra havdypet

LES DEN UTROLIGE HISTORIEN OM 2. VERDENSKRIGS STØRSTE SØLVSKATT OG DEN UKJENTE NORSKE KRIGSHELTEN, KAPTEIN LARS GROTNÆSS' BRAGD OM BORD PÅ «MS BORGESTAD».

31. januar 1941 forlot den allierte konvoien «SL64» Freetown i Sierra Leone med kurs for Liverpool. I spissen for konvoien gikk fjorten mindre skip. Ett av dem var «MS Borgestad» ført av kaptein Lars Grotnæss fra Telemark.

DIKTET OM KONVOIFARTEN: Et av bidragene som har kommet inn til «evigtaknemlig.no» er diktet om konvoifarten fra John Inge Hals. Diktet er en hyllest til krigsseilerne.

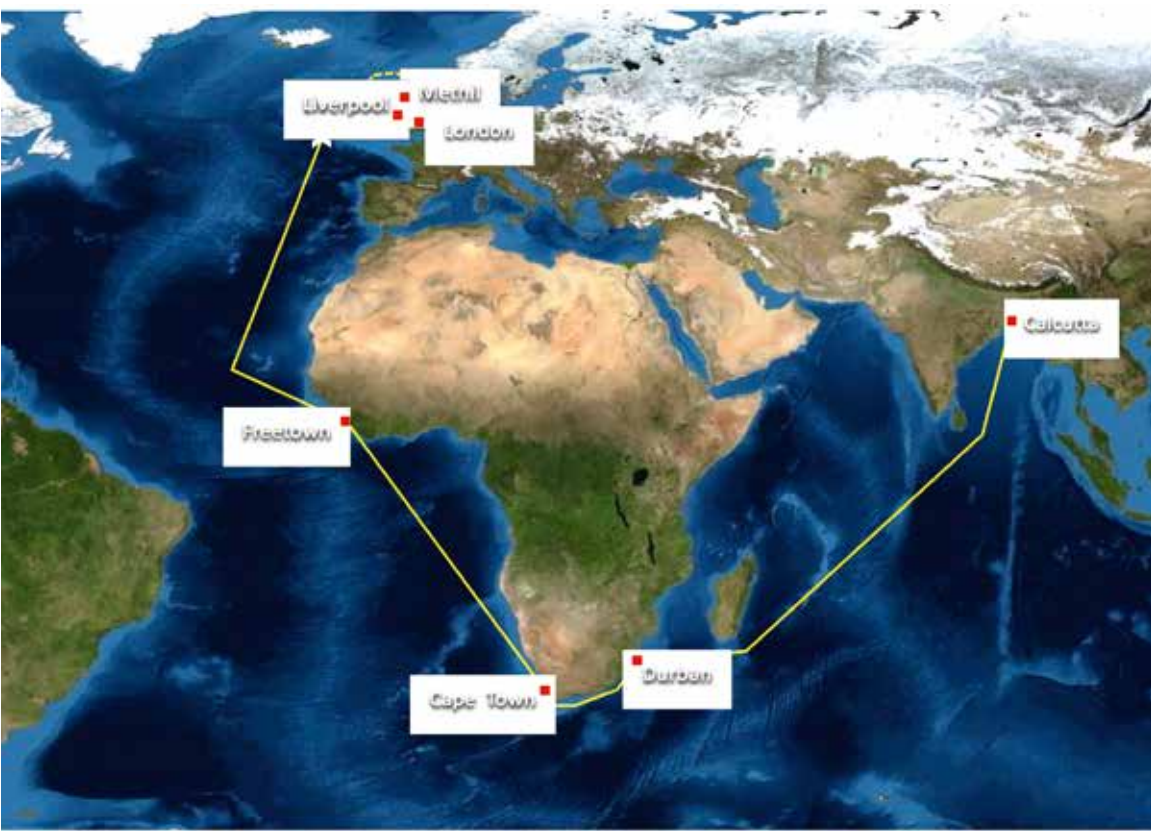
GI DITT BIDRAG TIL ETABLERINGEN AV DET NASJONALE KRIGSSEILERREGISTERET

Kontonummer: 3000.32.03235

Kontoen tilhører: Krigsseilerregisteret v/Stiftelsen Arkivet

Krigsseilerregisteret er etablert i et samarbeid mellom Stifelsen Arkivet, Lillesand Sjømannsforening og Samlerhuset. Krigsseilerregisteret blir et nasjonalt, digitalt tilgjengelig register.

Takk for din gave til Krigsseilerregisteret!

Seilingsruten til SS Gairsoppa. Foto: Odyssey Marine Exploration

Lkonvoien seilte også det britiske lasteskipet «SS Gairsoppa.» Skipet var oppkalt etter den indiske handelsbyen «Gersoppa», like ved det mektige fossefallet med samme navn, ved elven Sheravathi.

MED EN SKATT OMBORD

Skipet hadde tatt inn sin dyrebare last i havnebyen Calcutta, fra en av Storbritannias rikeste kolonier; India. I de forfalskede fraktpapirene står det at skipet førte skrapjern. I realiteten var det 109 tonn sølv om bord til den svimlende sum av 38 millioner amerikanske dollar, målt i dagens pengeverdi. Sølv et skulle redde Englands hardt prøvede krigsøkonomi i kampen mot Hitler-Tyskland. Det var derfor av vital betydning at nettopp dette skipet skulle komme helskinnet fram.

I ATLANTERHAVET LURTE FIENDEN

Det var uvær og tung sjø. Skipene stampet i mot. Den 4. februar hadde det tungt lastede skipet allerede brukt opp foruroligende mye av kullreservene om bord, som var det livsviktige drivstoffet for maskinen. Konvoien hadde beregnet å holde en fart av ca 8 knop, og de

siste skipene var etter hvert beregnet å ta igjen de første, men uværet økte på.

JAKTET AV TYSKERNE

Om bord på «MS Borgestad» i front av konvoien, holdt kaptein Lars Grotnæss et vaktomt øye med skipets kurs og havet forut. Det verst tenkelige synet dukket fram av tåkehavet. «Admiral Hipper» var søsterskipet til Blücher. Med nesten førti kanoner og flere torpedorør ombord var krysseren et av de mest fryktede skip i Tysklands flåte. Etter å ha senket samtlige skip i en tidligere konvoi og tatt til fange mannskapet på ett av dem, så hadde de fått informasjon om at en særdeles viktig konvoi var på vei. Nå jaktet de på den og påtraff til alt hell fortroppen.

EN SKJEBNESVANGER BESLUTNING

På konvoiers vis startet båtene å spre seg ut i en vifteform i 180 grader for å forsøke å komme seg unna det tyske krigsskipet. Da er det at et av skipene plutselig foretar en helt uventet manøver. Det snur, og i stedet for å forsøke å rømme bort fra den tyske krysseren, så setter det kursen like mot det tyske krigsskipet. Med

Lars Grotnæss

Helt eller idiot?

Audun Grotnæss stod på talerstolen i Oslo Militære samfunn. Samlerhuset presenterte krigssølv et for presse og publikum. Det var stuvende fullt. På fingeren hadde han ringen som bestefaren, kaptein Lars Grotnæss, hadde lagt igjen hjemme, hvis noe skulle skje...-Jeg har ofte spurt meg om han var helt eller idiot? sier han alvorlig. Du kunne høre en knappenål falle. Jeg har etter hvert skjønnet at han var en helt, og jeg er i dag svært stolt av ham.

i et lokalsamfunn som brått hadde mistet mange av sine fedre og sønner, takket være kapteinens vanvittige beslutning, som han alene måtte bære det tunge ansvaret for. I ettertid er det imidlertid nettopp denne beslutningen som har blitt stående som en av de mest heltemodige beslutninger foretatt av en norsk kaptein i den 2. verdenskrig. For takket være denne beslutningen klarte mange av de andre skipene

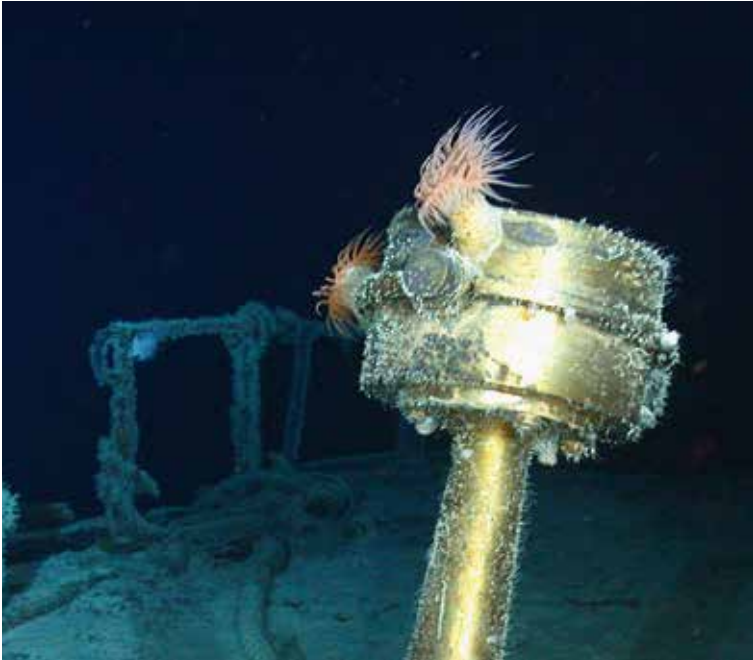
i konvoien å slippe unna. Og hva som hadde skjedd dersom kaptein Grotnæss ikke hadde fattet en slik beslutning hadde vi allerede fått et godt eksempel på gjennom den forrige konvoien som Admiral Hipper hadde oppdaget. Alle skipene ble senket og et mannskap tatt til fange og torturert så de røpet seilings-planene til konvoi «SL64». Kaptein Lars Grotnæss ble derfor mange år etterpå hedret med Krigskorset post mortem. Det var en mager trøst for familien som hadde måttet tåle så mange lidelser under fordømmelsens kraftige svøpe, og for alle familiene til de andre krigsseilerne som omkom om bord. Men det var i alle fall en samfunnsmessig anerkjennelse av det grenseløse mot som kapteinen utviste da han ofret seg selv og sine menn for at andre skulle få leve. Og for at den verdifulle lasten som kunne være av avgjørende betydning for krigens videre skjebne skulle komme trygt i havn.

Audun Grotnæss med ringen som bestefaren, kapteinen på MS Borgestad, lot bli igjen hjemme «I tilfelle noe skulle skje ...»

Bilder fra redningsoperasjonen. Alle foto: Odyssey Marine Exploration

Aldri før har det blitt hentet opp så store verdier fra et vrakfunn på så store havdyp. Vraket av SS Gairsoppa ble funnet på 4700 m under havet.

MARK GORDON, PRESIDENT ODYSSEY

en lettkanon om bord målt mot tyskernes enorme slagkraft så var dette rätt parti. På halvannen kilometers avstand beordret kaptein Grotnæss ild! Skuddet kunne ikke ha vært mer vel plassert. Kanonens våpenkraft traff Admiral Hipper midt på broen! En liten lettkanon fra en norsk lastebåt rammet den tyske marinens stolthet midt i skipets kommandosentral. Skadene ble så store at krigsskipet senere måtte søke til havn i Brest for å reparere skadene på det tyskkontrollerte franske verftet. Hvorfor foretok kaptein Grotnæss denne halsbrekkende manøveren? Var det fordi han tenkte at dersom bare én av båtene kunne oppholde det tyske krigsskipet for en stakkert stund, så ville de andre få større sjanse til å kunne komme seg unna? Visste han, som førte an som en av

lederbåtene i konvoien, om den helt spesielle og verdifulle lasten til et av skipene i konvoien? En last som for all del måtte nå fram til England for å redde alliansen i kampen mot Hitler? Koste hva det koste ville. Eller tok han beslutningen ut fra det samme heltemot som klarte å gjennomføre spektakulære sabotasjeaksjoner som tungtvannsakksjonen i Telemark? Vi får aldri vite det. Admiral Hipper slo grusomt og nådeløst tilbake.

«MS BORGSTAD» BLE DELT I TRE

Skipet gikk rett ned og alle de 31 om bord omkom. Også den amerikanske kvinnelige forloveden til en norsk sjømann som hadde fått lov til å være med skipet på hjemvei. Tragédien var et faktum. Der og da virket det

hele som et håpløst selvmord på seg selv og hele mannskapet som alle mer eller mindre kom fra samme bygd i Telemark. Fordømmelsen var hard.

EN DESPERAT SITUASJON

Den 14. februar var situasjonen ombord på «SS Gairsoppa» desperat. Vinden hadde igjen økt i styrke. Kullreservene om bord var på det nærmeste oppbrukt og skipet måtte legge om kursen for å søke nødhavn i Galway på den irske vestkysten for å ha noe håp om å kunne berge seg videre. Et tysk fly var gått på vingene for å lokalisere rømlingene. Og denne dagen lyktes de. Snart var en tysk ubåt i posisjon. 50 grader og 14 minutter. Ild! Torpedoen sendte Gairsoppa til bunns. 34 mann kom seg om bord i en livbåt. Vannforsyningene var

elendige. De måtte rasjonere med en kopp vann per mann per dag. Etter tretten dager om bord og ingen redning var det kun fem overlevende igjen. Livbåten fløt mot klippene i Cornwall. I den harde stormen ble livbåten knust til pinneved. En eneste overlevende ble heist på land og kunne fortelle om de fryktelige hendelsene som hadde foregått på havet. Men også kanskje om den heltemodige beslutningen til kaptein Grotnæss. Da en norsk lastebåt med lettkanon alene angrep Tysklands største og mest fryktede krigsskip.

VERDT MER ENN EN MILLION MENN

– Norwegian sailors on the seven seas »worth far more than one million men, to the United Nations,» sa Admiral Land. Admiralen

hadde ansvaret for handelsflåten under Roosevelt. Dessverre var dette en beundring som ble dårlig ivare tatt og verdsatt av Norge etter krigen. Hele den norske flåten, som den gang var en av verdens største, var samlet i «Nortraship» og deretter underlagt en felles alliert kommando for alle allierte skip i handelsflåten. For at de engelske og norske sjøfolkene skulle ha tilnærmet samme lønnsnivå under krigen, så ble det avtalt med de norske sjøfolkene, som gjennomgående hadde høyere mannskapshyrer fra tidligere, at en stor del av lønningene skulle settes av i et fond som de skulle få til utbetaling etter krigen. Etter krigen så var dette fondet kommet opp i den svimlende sum av 43 millioner kroner, noe som den gang var et enormt beløp. Krigsseilerne fikk ikke en krone. Alt ble konfiskert

‘May your memory live on and your story be told’

Måtte deres minne leve videre og deres historie bli fortalt.

Minneplakett på skipets baug hedret krigsseilerne og Gairsoppas siste reise. Foto: Odyssey

Med dyp respekt og ærbødighet satt marinearbeiderne en minneplakett fast på baugen av Gairsoppa i forbindelse med lokaliseringen av skipet og arbeidet med uthenting av sølvet.

På plaketten ble det gravert et hull for hver krigsseiler, og med påskriften 'In Memory of the 86 merchant seamen who served on-board the SS Gairsoppa on her final voyage. 17th February 1941'

Til minne om de 86 sjømenn som tjenestegjorde ombord på SS Gairsoppa på hennes siste reise. 17.februar 1941.

Richard Aires var den eneste overlevende sjømannen etter Gairsoppa. Han overlevde etter 13 dager i livbåt. Aires døde i 1992, som det siste sannhetsvitnet fra den farefulle ferden. Foto: Colin Higgs.

av staten. Gjenoppbyggingen av landet krevde enorme ressurser. Krigsseilerne fikk etter manges mening heller ikke den fortjente heder og ære for sin krigsinnsats som de burde ha tilkommet, for sin heroiske innsats under krigen. Ofte har deres innsats også blitt uteglemt når historien skulle skrives. Ofte var sjøfolkene kanskje også blant dem som hadde falt utenfor i samfunnet og som søkte ut og til sjøs som en siste utvei. Det var kanskje lettere å hedre folk fra universitetsmiljøer og skolerte mennesker som hadde gjort en innsats på land, for den var umiddelbart mer synlig i samfunnet, enn folk som hadde arbeidet med livet som innsats på de syv hav, ofte fjernt fra begivenhetenes gang i Norge, men kanskje med like stor og uvurderlig betydning for krigens utfall, frihet og fred.

SKATTEJAKTEN

I 2012 startet skattejegerselskapet Odyssey sin leting etter «SS Gairsoppa» utenfor kysten av Irland, etter lange forhandlinger med den britiske regjeringen om en berging av lasten og med en avtale om en eventuell andel av sølvet om bord som bergingslønn. Etter 14 dagers leting ble skipet lokalisert. Dessverre lå skipet på det verst tenkelige stedet i havet, på 4700 meters dyp! Det eneste som til da hadde blitt hentet opp fra så store havdyp var en såkalt sort boks, en ferdsskriver fra et fly som sendte ut oppfattede signaler. Nå skulle man først ned på enorme havdyp og eventuelt skjære seg gjennom skroget og videre inn i rommet der sølvbarrene lå. For deretter å redde alt sølvet opp til overflaten. Ville det i det hele tatt være mulig? Og ville det kunne være regnings-svarende? Hvor skadet var egentlig skipet? En slik operasjon ville uansett bli svært krevende og kreve store ressurser. Et norsk offshore-selskap fra Bergen ble redningen. Swire Seabed hadde erfaringer med arbeider under vann på store havdyp. Undervannsgående farkoster med hydrauliske sakser og utstyr for å makte jobben. Takket være samarbeidet mellom disse selskapene så klarte skattejegerne å hente opp 48 tonn sølv! Fordelt på 1274 sølvbarrer. Året etter hentet selskapet opp ytterligere 61 tonn sølv fra vraket, og hele skatten var berget! Store deler gikk til den britiske regjering. Alt bortsett fra om lag ti tonn ble smeltet ned og omgjort til raske penger. Samlerhuset fikk kjøpt om lag 5 tonn av av de 10 tonnene som ble bevart. Men hva gjør du med fem tonn sølv. Noen forslag? Spør Ole Bjørn Fausa. Han er en av eierne i Samlerhuset.

KRIGSSEILERNE HEDRES

– Vi har gjennom mange år samarbeidet med gode folk på Hjemmefrontmuseet og Forsvaret, forteller Fausa. Snart ble ideen født om å benytte dette helt spesielle «krigssølv» til en minnemedalje nettopp til ære for krigsseilerne. Hva ville være mer naturlig enn at det sølvet som var om bord i en av de viktigste konvoiene under 2. verdenskrig skulle hedre nettopp krigsseilerne som var helt avgjørende for krigens utfall? Vi har også fått laget noen sølvbarrer i miniatyr med det autentiske sølvstempelet som stod på de originale barrene fra Bombay. Ett tonn av sølvet ble dedikert til krigsminnemedaljer som hedrer krigsseilerne. Disse medaljene kan man få gratis, mot å dekke fraktkostnaden på 59 kr. Dette er vår måte å gi noe tilbake til samfunnet på for å hedre dem vi mener fortjener all den ære de kan få, sier Fausa. Slik kan krigsseilerne familier også få et synlig bevis og minne om sine familiemedlemers innsats under krigen. &

SS Gairsoppa var også lastet med en stor mengde te. Det duftet fortsatt te da pakkene kom opp fra havdypet. «Dette gjorde oss sikrere på at det faktisk var Gairsoppa som vi hadde funnet», sier Andrew Craig, prosjektleder i Odyssey. Foto: Odyssey

Etter hvert kunne navnet på skipet identifiseres. Kan du lese navnet Gairsoppa? Foto: Odyssey

Donald Duck går til mynten

Donald Duck og vennene hans fra Andeby kommer ut på en serie Disney mynter fra New Zealand Mint.

Nå kan du sikre deg Donald, Dolly, Mikke og Langbein på nye fargerike mynter fra New Zealand Mint. – Det tok oss fem år å forhandle rettighetene med Disney, men nå er vi i produksjon med myntene fra Andeby, sier direktør Brent Hindman fra New Zealand Mint. Myntene fra Andeby er utført i sølv med farger. Det betyr at Donald har blå matrosdress som han pleier i bladet, og Dolly har fått rosa sløyfe. Det startet med «steamboat willie,» eller Mikke Mus som mange i dag bedre vil kjenne ham som. Vi utgav først en historisk minnemynt fra den aller første Disney figuren der Mikke er skipper om bord

på den vesle taubåten steamboat Willie. – De nye Disney myntene har naturlig nok høstet stor interesse i USA, men også fra Kina! 30 prosent av salget vårt foregår nå i Kina. Mynter med farger selger bedre i Asia enn i Europa, sier Hindman. Myntene er samlemynter som inneholder to unser sølv. Selv om myntene ikke er i sirkulasjon så vil du alltid ha sølvverdien i mynten, sier Hindman.

Gullmynten av Steamboat Willie utkom i 28 eksemplarer og består av 1 kilo rent gull.

Samlerhuset har sikret seg 100 mynter av denne mynten for det norske markedet.

Brent Hindman, New Zealand Mint.

Røde Kors på frimerker

Tone Wisting og Margit Slaatto pryder ett av frimerkene Posten Norge gir ut for å markere at Norges Røde Kors fyller 150 år i 2015. De representerer besøkstjenesten – et av de viktige områdene Røde Kors jobber med.

Det er en stor ære. Jeg er meget stolt og helt målløs, sier Margit Slaatto om at hun nå pryder nesten 1,6 millioner norske frimerker.

Slaatto er beboer på Uranienborg sykehjem i Oslo, og er glad hun jevnlig får besøk av Røde Kors. Tone Wisting er besøksvenn, og synes det er trivelig å snakke med eldre personer. Hun er overbevist om at jobben hun og Røde Kors gjør er viktig.

En viktig oppgave har også nødhjelpsarbeiderne til Røde Kors. En av dem er Eirik Lundblad Næsheim, som på et av frimerkene som gis ut er avbildet med blide barn mens

han deltok i hjelpearbeidet på Filipinene etter at en tyfon rammet landet.

De to siste frimerkene viser tre frivillige på jobb for Røde Kors hjelpekorps og et rødt kors laget av mennesker. Det siste symboliserer at de frivillige er organisasjonens viktigste ressurser.

– Røde Kors er en organisasjon de aller fleste i Norge har et forhold til, og som utfører mange viktige oppgaver både innenlands og utenlands. Vi tror at vi gjennom de fire frimerkene har klart å vise mange sider av virksomheten til Røde Kors, sier frimerkedirektør Halvor Fasting i Posten Norge.

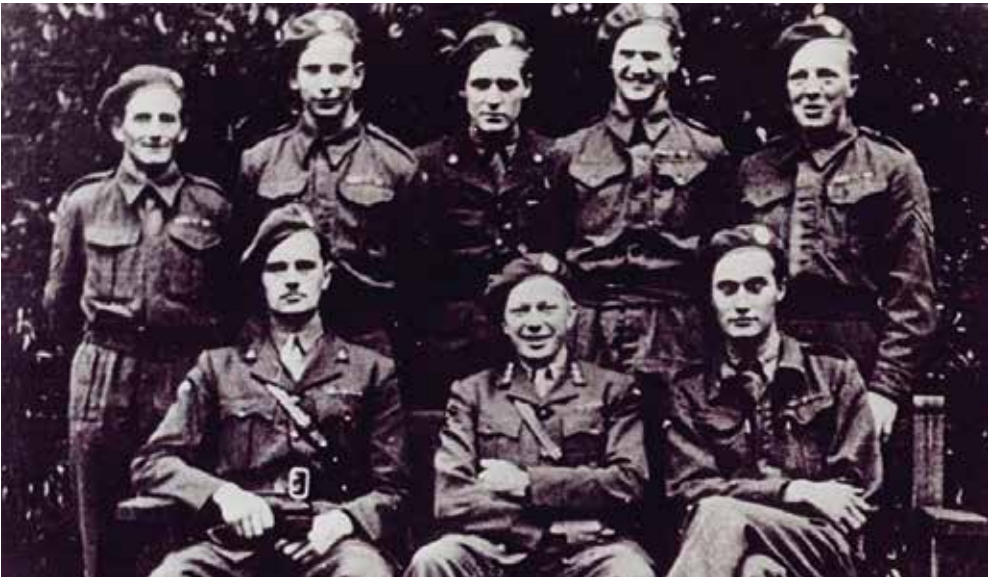

2 av de fire nye frimerkene i Røde Kors – serien.

Tungtvanns aksjonen

Vemork, natt til 28. februar 1943. Fallskjermssoldatene fra Norwegian Independent Company No. 1 hadde sluppet seg ut over Hardangervidda fra fly. Nå hadde de tatt seg over fjellet på ski, og var med i en gruppe på ni soldater som hadde gått til Våer på ski.

«Vi hadde flaks. Absolutt flaks, men også svært god etterretning om målet.»

JOACHIM RØNNEBERG
70 ÅR ETTER.

Fotografier fra arkivet til Norges Hjemmefrontmuseum

Hør Tronstads sønn fortelle:
<http://bit.ly/1L2IHab>

Mens dekningspartiet holdt vakt, trengte sprengningspartiet inn i tungtvannsanlegget og sprengte tungtvannscellene. 900 kg tungtvann ble ødelagt. De to soldatene som hadde blitt igjen i fjellet kunne da gi beskjed til ledelsen i London om at oppdraget var svært vellykket. Aksjonen ble gjennomført uten at sabotørene løsnet skudd.

- Vi hadde flaks. Absolutt flaks, men også svært god etterretning om målet, sa lederen Joachim Rønneberg 70 år etter. Dette blir av mange regnet som den viktigste og mest vellykkede sabotasjeaksjonen under hele andre verdenskrig. Den

som satt med ansvaret for å godkjenne alle aksjoner på norsk jord under 2.verdenskrig var professor Leif Tronstad. Han hadde selv bidratt i arbeidet med å bygge opp fabrikkene på Rjukan. Nå var han en del av den norske administrasjonen i London som ledet frigjøringskampen.

FLERE AKSJONER

Tungtvannsaksjonen var egentlig en serie militære, allierte sabotasjeaksjoner under andre verdenskrig som hadde som mål å stoppe produksjonen og utsendelsen av

tungtvann ved Norsk Hydros fabrikk på Vemork ved Rjukan i Telemark. Tungtvannsaksjonen besto av Operasjon Grouse og Operasjon Freshman, Vemork-aksjonen (Operasjon Gunnerside) og Tinnsjøaksjonen.

Produksjonsanlegget ved Vemork-stasjonen ble sprengt og ødelagt 27. februar 1943. Jernbanefergen DF «Hydro» ble senket på Tinnsjø 20. februar 1944 for å hindre utskipping av tungtvannholdig lut som ble produsert etter at fabrikkene kom i gang igjen.

«Du skal ikke ha penger til kaffe, din jævla krigsseiler. Du skal ha penger til dram.»

JON MICHELET

Jeg vil fortelle en historie som berører

Mine foreldre flyttet til Larkollen for å dyrke tobakk! Det var et marked for hjemmeavlet tobakk. På Larkollen er det sandjord og spesielt gode forhold for tobakkdyrkning. Da jeg var liten hang det fortsatt bunter av tobakk til tørk i skjulet! Den ble kruttsterk!

HVEM

Forfatter. Har skrevet romanserien om krigsseileren Halvor.

HVA

Forteller om hvorfor han ble interessert i krigsseilernes historie og om livet som sjømann, redaktør og forfatter.

HVOR

Larkollen

Alle foto: Erik Five Gunnerud

«Krigsseilerne gjorde at vi vant krigen.»

JON MICHELET

Vil du ha kaffe? Jon Michelet tasser rundt på gulvet «i byssa» i sitt gamle ærverdige hus, som opprinnelig tilhørte hans bestefar, med Norges største blodbøk i hagen. Ulastelig antrukket i sin tweedjakke. På veggene henger Mao, tankskip og antiloper skutt i Afrika, i skjønn forening. På kjøkkenbenken ligger en rykende fersk «Klassekampen».

FEITERE KJERRE?

I skrivestuen er det snart klart for sjøsetting av en ny roman av «En sjøens helt» fra beddingen. Romanene om krigsseilerne har truffet folkesjelen. Michelet har blitt en av Norges mest folkekjære forfattere og selger bøker i 150.000 eksemplarer. Den gamle raddissen har blitt mangemillionær. Men kjører fortsatt rundt i Skoda. –Michelet, haru' kke råd te' å skaffe deg ei feitere kjerre, nå som du selger så mange bøker? sier de. Men jeg må ha Skoda. Jeg har aldri flådd rundt i feite biler og båter. Det ligger ikke for meg.

IKKE ANLEGG FOR MISJONÆR

Jeg hadde utferdstrang og eventyrlyst, men ingen penger. Da jeg vokste opp så måtte du bli sjømann eller misjonær for å få se verden. Jeg hadde ikke anlegg for misjonær, så jeg tok styrmannsskolen. Min onkel som var min store helt var sjømann. Han kom hjem fra California med ananas og amerikansk tyggegummi.

SEILTE SOM STYRMANN

I en sjømannsforening på Karmøy har de kranget om jeg faktisk seilte som styrmann. Jeg har lett huset rundt etter styrmannssertifikatet og nå har jeg endelig funnet det. Jeg gikk faktisk ut som beste elev da jeg tok 2. styrmannseksamen.

EN LEVENDE LEGENDE

Foran meg sitter en levende legende. Mannen som har seilt på de syv hav. Jobbet som bryggesjau. Vært med i ML-røysla. Digget Mao. Vært redaktør i Klassekampen. Skrevet bøtter av suksessromaner som «Jernkorset», «Hvit Snø», «Orions Belte» og nå sist «En sjøens helt». Romanserien om krigsseilerne. Fem bøker om matrosen

Halvor fra Rena. Selve hovedverket. Jon Michelets testamente. Krigsseilernes testamente. Arven etter Per Hansson og Erik Bye. Vår alles stolthet. Vår nasjonale skam.

KRIGSSEILERNE GJORDE AT VI VANT KRIGEN

De som fløy spittfire, gutta på skauen og marinen får ha meg unnskyldt. Det var krigsseilerne som gjorde at vi vant krigen, sier Michelet. Hadde ikke England fått forsyninger av bensin før The battle of Britain så ville de ha tapt. General Montgomery sa det klart at om han ikke hadde fått forsyningene fra handelsflåten så hadde han ikke greid noe av det han gjorde! Norske sjømenn stod i fremste rekke ved alle fronter ute, men var ikke synlige her hjemme. Da frigjøringsdagen kom stilte gutta på skauen raskt opp i sine flotte uniformer. Krigsseilerne kom hjem i mer tilfeldig og spredt orden. Da Jens Chr Hauge og Gerhardsen tok over styringen av Norge, så ble de oversett og glemt. Regjeringen Nygaardsvold i London skulle diskrediteres snarest mulig.

SJØSYK I BISCAYA

Selv seilte Jon Michelet om bord i Wilhelmssens tankbåter på linjefart til Australia og Østen. Det var tøft, men jeg kom ut i verden. Det var helt avgjørende for meg. Vi var datidens filippinere. Jeg visste at hvis jeg jobbet hardt så ville jeg rykke oppover. Jeg så for meg en karriere til sjøs og hadde tenkt meg inn på skipperskolen, før mor fant ut at jeg skulle bli journalist. Jeg var sjøsyk en gang. Så var det over. Typisk nok skjedde det i Biscaya. Det er der du kommer ut av smul sjø. Jeg fikk mange uutslettelige opplevelser som 18-årig ung gutt om bord som står for meg fotografisk den dag i dag.

JENTENE KOM PADLENDE I KANO

Det jeg skriver om i bind 1 «Skogsmatrosen» har faktisk hendt meg. Da vi fikk motorhavari i elva opp til Bangkok så kom det thailandske jenter padlende ut til skipet i en kano. Vi gav dem noen planker og sigarettpakker. Til min store overraskelse kom jentene om bord og tok seg av oss

Norske Speciedaler

- *Det ypperste av historiske norske sølvmyster!*

OVER 230 ÅR
GAMMEL
NORSK
SØLVMYNT!

Ettertraktet norsk ½ speciedaler i sølv fra 1770-tallet kan nå bli din!

En uvanlig sjelden myntgodbit – kun få tilgjengelig!

Nå gir Samlerhuset et **fåfall heldige samlere** muligheten til å sikre seg en ettertraktet ½ speciedaler i sølv utgitt av Kong Christian VII i perioden 1776-1779. Store tunge, norske daler i sølv fra tiden før kroner og ører ble innført er svært ettertraktede, og hører til det absolutt gjeveste en norsk samler kan innlemme i samlingen sin.

- **Original ½ speciedaler 1776 - 1779 utgitt av Kong Christian VII**
- **Preget ved Den Kongelige Mynt på Kongsberg for over 230 år siden**
- **Kong Christian VII's eneste ½ -speciedaler**
- **Innleder uforpliktende samlingen Norske Speciedaler**
- **Fraktfritt tilsendt**
- **30 dager åpent kjøp**

Unionskongen Christian VII's eneste ½ speciedaler!

Denne ettertraktede ½ speciedaleren kan nå bli din for kun 1.650 kroner ved mottak, etterfulgt av ytterligere to rentefrie rater på samme beløp (totalpris 4.950 kroner). **Samlerhuset byr på frakt.** Får du tilslag vil du være blant Samlerhusets få heldige samlere som står på vår eksklusive prioritierungsliste til å motta utvalgte norske speciedaler i sølv som inngår i den enestående samlingen Norske speciedaler.

Det ypperste av historiske norske sølvmyster!

Speciedaler er store og tunge sølvmyster som ble benyttet i Norge fra 1560

til 1875 forbeholdt datidens overklasse. Man kan på sett og vis si at dette var datidens tusenlapp, eller titusen-lapp om man vil! Speciedaler ble brukt som betaling for eiendomstransaksjoner og større handler mellom handelsmenn, adelige og geistlige, og av Kongen selv.

Bli en prioritert samler av Norske Speciedaler!

Samlingen Norske Speciedaler består av utvalgte mynter fra 7 dansk-norske og svensk-norske unionskonger som alle preget svært vakre sølvmyster. Samlingen består utelukkende av 1 og ½ speciedaler preget i Norge i tidsperioden 1629 til 1869.

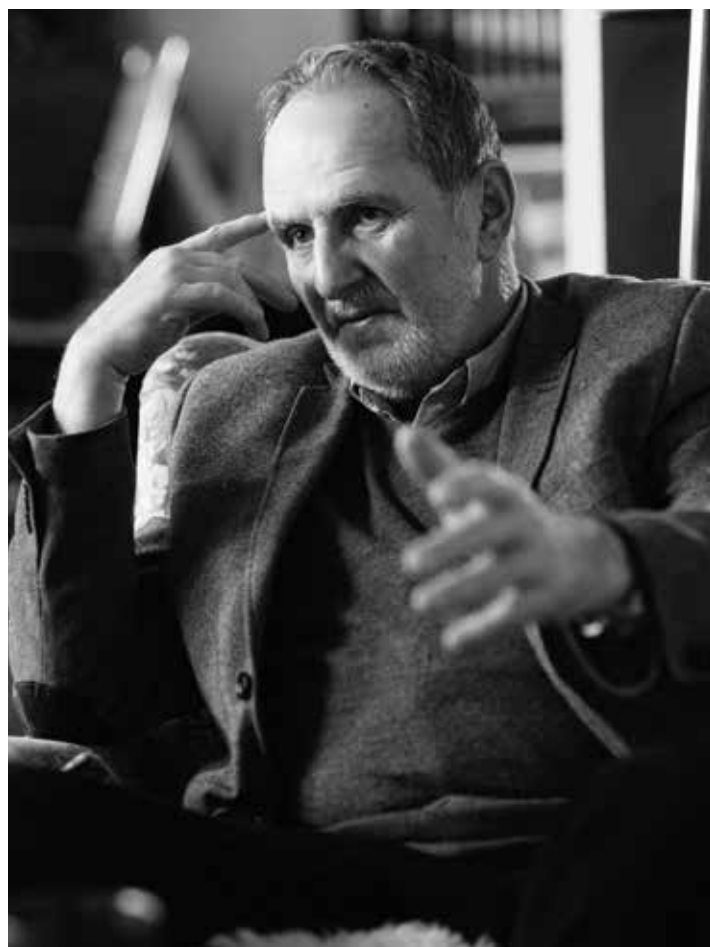
Hver gang vi får tak i de utvalgte speciedalerene som inngår i samlingen, sendes disse til faste samlere, til dagsaktuelle priser. Enkelte mynter er spesielt vanskelige å få tak i, og du må derfor måtte regne med at enkelte av myntene i samlingen kan ta lenger tid.

Ring vår VIP avdeling i dag på telefon 66 99 48 00 hvis du ønsker å bestille ½ speciedaleren fra 1776-79 og bli en av et fåfall samlere med prioritert tilgang til Norske Speciedaler, eller bestill på www.samlerhuset.no/spd !

I løpet av samlingen mottar du, helt kostnadsfritt, et spesialdesignet myntskrin, album og utfyllende historisk dokumentasjon

Les mer om norske speciedaler på www.samlerhuset.no/spd

gutta. Jeg måtte holde tunga rett i munnen da jeg skulle skrive om dette. Risken var å romantisere det for mye. Samtidig som jeg ville gi disse jentene den verdighet som de hadde. De ville skaffe velstand til landsbyen. Sigaretter til pappa, planker til hytta. Og de hadde et annet og mer naturlig forhold til sex enn det pietistiske Norge. Vi ble invitert i land.

KRIGSSEILERNE

De viktigste dommerne over det jeg skriver er krigsseilerne selv. Når de er fornøyd så vet jeg at jeg har truffet noe. Ingvald Wahl, Kåre Årseth, Søren Brandsnes. De kjenner seg igjen. De kan likevel si at; Han skipperen der var litt for snill. Akkurat det ville ikke gnisten ha gjort osv. Som ung gutt møtte jeg krigsseilerne selv. Om bord, på kneipene i Antwerpen og i sjømannskjerka i Brooklyn. Deres innsats var Norges viktigste bidrag til den allierte seieren. De gjorde det ingen andre kunne gjort. All ære til krigsseilerne. Vi hadde en moderne tankskipsflåte. England fikk forsyninger av olje og bensin. Norske sjøfolk var ved alle fronter i alle havner verden over. De var mer respektert i England enn i Norge. I England så de at disse skipene kom inn med forsyninger. Geværkulene som de skulle skyte med, bensin og olje som de trengte, teen som de skulle drikke. I Liverpool var det en parade i anledning av 50-års jubileet for slaget om Atlanterhavet. I England regner de med at det skjedde i 1943, så dette var i 1993. Norske sjøfolk opplevde at de kastet roser over dem. Det opplevde de aldri i Norge. You Norwegians saved us! Hjemme i Norge fikk krigsseileren ikke kredit som fortjent. Krigsseilerne er vår nasjonale stolthet. Behandlingen av dem i Norge etter krigen er vår nasjonale skam. Hvorfor dette skjedde er utrolig komplisert. Krigsseilerne var en del av utefronten. Folk brydde seg lite, visste lite. Det er nesten en egen paragraf i Janteloven: «De som har vært ute for Norge er ikke verdt noe for vi har ikke sett dem». Mange krigsseilere ble svartelistet og fikk ikke jobb etter krigen. Nortraship hadde et legitimt behov for å gardere seg mot farlige folk, men jeg har dokumentasjon på at de ikke hadde gyldige grunner til å nekte flere av dem. Vi sliter med å skjønne hvordan veteraner fra Afghanistan, Libanon og Libya

har det i dag. Jeg er overrasket over hvor lite leger og psykiatri kan om dette feltet.

DET VAR EN JÆVLA FOR-MYNDERORDNING

Så er det hele spillet om Nortraships «hemmelige fond.» Jeg tror vi kan glemme alle konspirasjonsteoriene, men sjøfolka hadde fått beskjed om at det ville bli avsatt fondsmidler, som de skulle få utbetalt etter krigen. Krigsrisikotillegget hadde også gått inn her. Så gjorde Stortinget det om til et «støttefond for enker og faderløse» med Arbeiderpartiet i spissen, mot kommunistene og tre utbryterrepresentanter fra Høyres stemmer. Det var en jævlig formynderordning. Sjøfolka opplevde seg verken å bli forstått eller satt pris på. For krigsseilerne så tok de 45 millioner kroner, av våre penger. Og dette gjør de mot oss, som betalte prisen under krigen! Krigsseilerne organiserte seg med 11 000 sjøfolk av alle typer medlemmer. De tapte i Stortinget. De tapte i byretten og de tapte i høyesterett i 1954 med en underlig dom der det het at sjøfolka burde kunne ha fått utbetalt pengene, men at myndighetene også hadde legitim rett til å gjøre som de gjorde. Dette knekte mange krigsseilere. Forbundet gikk i oppløsning.

FIKK UNNSKYLDNING

Nederlaget var knusende. Kombinert med en manglende forståelse for de mentale lidelsene. For meg er det en ufattelig gåte at ikke legevitenskap og psykiatrien var kommet lenger. De ble ikke akseptert. Og så blir det et alkoholproblem. De seilte hardt. Det var mye alkohol i havn. De sov under gamle bruer under Akerselva og i hytter i Nordmarka. Lovverket gjorde det bare enda verre. De som ikke døde kom til Gjederen, en «fangearbeidsleir» borte på Jæren. Der ble de satt til å grave grøfter. Det var et hælvet å se kamerater gå under. De gir blanke faen i oss! De lar kameratene gå til hundene. Jeg gikk tur med far til Vaterland. Han var kunstmaler og på jakt etter billig maling. Det var et slumområde. Jeg synes det var skummelt. – Kan du avse noen penger til en kopp kaffe? Du skal faen ikke ha penger til kaffe din jævla krigsseiler! Du skal ha det til dram! Krigsseiler hadde blitt et skjellsord. Jeg ville prøve å vende det. Det var det flere

«Jeg synes det var stort å oppleve at Samlerhuset ville hedre Pelle-gruppa for det de hadde gjort.»

JON MICHELET

Les mer om
krigsseilerne på
www.evigtaknemlig.no

Norges mest sexy mann

Du ble kåret til Norges mest sexy mann? Ja, det var helt jævlig. Men samtidig ble jeg jo veldig stolt. Det var noen damer i et moteblad som hadde en sånn kåring. Det var dritflaut og fint på samme tid. Jeg tror ikke jeg har prøvd å leve opp til det. Har aldri vært machomannen som går rundt med Rolex og gullkjeder. Jeg har aldri levd ut en sånn, men jeg har hevdet retten til å ha noen mannlige verdier. Jeg tør å være en mann i det jeg gjør, og står for det.

-Hvordan føles det å bli folkekjær?
- Jævla deilig! Mine forbilder når jeg har skrevet om krigsseilerne har vært forfattere som Johan Falkberget, Per Hansson og Erik Bye. Det er rart å tenke på at folk som Prøysen satte forfatterrekord med «Trøst i taklampe» med 60.000 eksemplarer. Bøkene om krigsseilerne har solgt i 150.000 eksemplarer hver. Bøker holder seg også overraskende godt på papir. Jeg er på lydbok og elektronisk format også, men papirutgavene selger absolutt overlegent best. Så det er noe her. Og så har jeg gleden over at det ikke er fifty shades of gray, men historier med røtter i den historiske virkeligheten, selv om mine historier også er romaner.

andre som gjorde også. Erik Bye og Per Hansson. Admiral Tor Horve som stod på i Stortinget for å skaffe dem invalidepensjon. Konvoibyen. I 1972 fikk de som var igjen en utbetaling. I august i fjor var 80 av de som er igjen samlet i Risør. Stemningen var elektrisk. Jeg hadde holdt innledningsforedraget. Alle ventet spent på hva forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen skulle si. Hun fremførte en unnskyldning på vegne av Regjeringen. Det var stort for alle. Ingvald Wahl gikk opp og takket og la til, «men det måtte jo gå 68 år da!»

TRENGTE MODNING

Kunne du ikke skrevet dette verket før? Spør de meg. Jeg trengte en modning. Jeg måtte skrive dokumentarbøker først. Jeg kunne ikke greid å gjøre det verket før nå. Det er enormt mange pårørende igjen. Sønner og døtre. For dem har dette verket betydning. Jeg har fått mange brev og mail fra krigsseileres barn. «Faren min kom hjem. Han fortalte aldri noenting. Gjennom å lese ditt verk kan jeg bedre forstå hvordan han kunne hatt det, ikke minst hvordan mor kunne ha følt det da han var borte og hvordan mor hadde det da han kom hjem».

SLIK BEGYNTE DET

Gyldendal hadde samlet alt det Wahl hadde skrevet. Men det var ikke en bok. De trengte en forfatter. Og spurte meg. Kan du gjennomføre lange intervjuer med Wahl og skrive en bok av dette? Det gjorde jeg og slik begynte egentlig prosjektet om krigsseilerne.

SLENGTE HAN OPP I SKIPPERENS BADEKAR

Vi hadde en om bord som forsøkte å ta livet sitt. Han forsøkte å fryse seg selv i hjel. Ute var det tredve kuldegrader. Vi gikk i råk i Finskebukta. Koøyet stod oppe. Det var som en fryseboks da vi fant ham. Vi fikk slengt han opp i skipperens badekar. Vi gikk i en råk. Da isflakene brakte mot skipssiden, assosierte han det med dypvannsbomber. Under ubåtangrep slapp eskortebåtene dypvannsbomber som gikk av på forskjellige dyp. Han ble redda, han greide seg, han var en harding.

FIKK SPARKEN I NORDLYS

Jeg gikk ut som bestemann fra Journalisthøgskolen. Det er visst bare Oddvar Stenstrøm som har slått meg etterpå. Da var jeg attraktiv. Jeg ble headhunta til Nordlys i Tromsø. Jeg dro på alle spennende turer til Svalbard og på hvalfangst. Det var der jeg lærte å skrive. Jeg så at så at det kom til å skje mange dramatiske forandringer i sjømannsyirket. Jeg advarte mot utflagging og holdt på å bli kastet ut av styret i styrmannsforeningen. Det skulle ikke snakkes om. Men så var det jo nettopp det som skjedde. Jeg fikk sparken i Nordlys. Jeg gikk for langt i å fremme egne meninger. Ingen ville ansette en som hadde fått sparken.

SJÅFØR UTEN BIL

Livet var vanskelig. Jeg lå på en sofa hos fetteren min og tenkte Faen! Jeg tenkte på å dra til sjøs igjen og hadde fått tilsagn om jobb som rormann om bord på et cruiseskip som skulle på seiles ut fra et verft i Finskebukta. Så fikk jeg tilbud om å bli sjåfør i Oktober Forlag. Den tok jeg. Det var en røverhule! Da jeg møtte på jobb og spurte hvor bilen var, så var det ingen bil. Det var en tralle. Min jobb var å besørge vår bestselger Maos samlede verker til postkontoret på Hammersborg. Da jeg spurte etter lønn, så var det ingen lønn heller. Vi bare tar penger av kassa når vi trenger mat! Lød det. Forlaget var i vekst. De trengte en leder. Pila pekte på meg. Jeg var den eneste som hadde yrkeserfaring. Vi fikk orden på økonomien. Og fikk tak i en gammel Ford Transit til å kjøre bøker. Jeg hadde avansert fra sjåfør til forlags-sjef på to måneder!

IKKE EN SÅNN KOMMUNIST

Jeg var medlem av SF. Gradvis så ble jeg dratt over til SUF. Jeg fikk en voldsom reaksjon da Sovjet marsjerte inn i Tsjekkoslovakia. De knuste alle mine drømmer om en fredelig og positiv utvikling i østblokken. Jeg seilte som styrmann om bord på Banerante. Fra broen så jeg et russisk skip under innseiling til havna i Praha. Jeg morset Fuck you! Fuck you! Fuck you! Kaptein Salvesen kom løpende. Hva faen er'e du driver og morser størrmann? De kan jo ikke noe for invasjonen!

HVIT SOM SNØ

«Hvit som snø» er historien om hvordan heroinen kom til Oslo. For meg var det et

sjokk. Kamerater fra Bjølsen og Sagene som jeg hadde gått i 1. mai tog med lå daue i narkoleilighetene. «Hvit som snø» vant Rivertonprisen. Terje Stemland i Aftenposten sier det er den best norske krim som noen gang er skrevet. AKPs tid var i ferd med å renne ut. Jeg hadde et forfatterskap som det gikk an å leve av. Rød Valgallianse bestod. Jeg ble valgt inn i fylkestinget på å åpne grensene for innvandring og gjøre noe for de narkomane i Østfold. Etter hvert kjempet jeg for saker som miljø og jernbane. Jeg var annerledes i det trauste Østfold, og ble gjenvalgt. Jeg deltok på en forfatterkonferanse på Island sammen med Isabelle Allende og Vitov fra Russland, da jeg fikk beskjeden. «Mr Michelet, you are elected!» Vitov var konstant på fylla. Han trodde jeg var blitt statsminister. På flyplassen da han tok farvel sa han «Go home and rule Norway very well.»

«VANSKELIGE ÅR»

Det ble noen vanskelige år som freelancer for VG og Vi Menn og jeg levde en nokså omtumlet tilværelse. Orions belte ble til film om Svalbard. Det jeg påstår der om Sovjet på Svalbard har jo vist seg å være riktig!

SAMME JÆVLA KOMMUNISTEN?

Væpna revolusjon og Maos folkemord. Forsvarer du det i dag? Når jeg kommer rundt i sjømannsforeningene så sier de «Er'u han samme jævla kommunisten.»

«Ja, det er jeg, sier jeg.» Og så ler vi godt sammen. Det fine er at de respekterer meg for det, selv om de er aldri så konservative. Min grunnholdning til verden er at den krever grunnleggende endringer. Det har jeg våget å stå for. Det vet jeg også at mange setter pris på. Vi var naive og det var mye vi ikke visste, og vi må ta inn over oss at det har skjedd grusomme ting i kommunismens navn. Men hvor hadde Kina vært uten kulturrevolusjonen? Kommer du til Beijing i dag så henger det fortsatt oppe plakater av Mao. Millioner er løftet ut av fattigdom. Kina i dag har jo blitt reinspikka kommersialisme, men jeg mener vi ikke er ferdig drøftet om hva kulturrevolusjonen betydde for folk flest i Kina. Jeg tror tross alt at samfunnet i Kina for den jevne mann og kvinne ble bedre enn hva det var før.

Å FORTELLE EN HISTORIE SOM BERØRER

Mitt fremste mål er å fortelle en historie som berører. Jeg føler at jeg har truffet noe med krigsseilere. Jeg får så mange brev og mail fra folk som er begeistret for prosjektet. Jeg vet nå hvordan jeg skal bli invitert til Østerdalen! Skriv om en sjømann fra Rena og hold Østerdalen inne som et bakteppe i historien.

ALLE PILER PEKTE PÅ MEG

Jeg vegret egentlig lenge mot å gå løs på dette. Men alle pilene pekte plutselig på meg. Jeg hadde vært sjømann og seilt om bord på tankskip. Jeg hadde møtt mange

På vegne av Samlerhuset og hele det norske folk har jeg gleden av å overrekke deg Krigsseilermedaljen for din store innsats for å få deres historie frem i lyset, sier redaktør for Mynt&Historie Sigbjørn Larsen. Jon Michelets romanserie om krigsseileren Halvor utkommer i fem bind og har blitt ett av Jon Michelets mest folkekjære prosjekter.

«Jeg ble ansatt som sjåfør. Men det viste seg at forlaget ikke hadde bil.»

Jon Michelet EN SJØENS HELT

En sjøens helt – Skogsmatrosen Halvor, er en roman fra 2012 av Jon Michelet, utgitt på Forlaget Oktober. Det er den første i en serie på fem bøker om krigsseilerens liv og skjebne som hovedtema. Bøkene om krigsseilerne fra Jon Michelet har blitt godt motatt og forfatteren er nå en av Norges mest solgte med opplag på 150.000 eksemplarer per utgivelse.

Snart sjøsetter Jon Michelet en ny roman i serien om krigsseileren Halvor. Serien omhandler krigsseilerne, deres historie og skjebne.

av krigsseilerne og intervjuet dem. Jeg hadde samlet masse stoff. Det er bare deg som kan skrive denne historien. Det er din fordømte plikt. Av og til går kabalen opp.

SAMARBEIDET MED SAMLERHUSET

Enkelte har stilt spørsmålstegn ved om samhandlingen mellom krigsseilere, krigsseilermedaljer og Samlerhuset blir litt kommersiell? Michelet så spørrende på meg. Jeg jobber som du vet for Ole Bjørn Fausa og Samlerhuset, sa jeg. De må selvsagt som alle andre tjene penger. Jeg har imidlertid til gode å møte en som har en så genuin og ekte interesse av å hedre krigsseilerne som Fausa. -Ja, for faen! Sier Michelet. Jeg har ikke noen problemer med at ting er kommersielle bare det foregår på riktig måte. At de betaler sin skatt

og bidrar til fellesskapet. Det synes jeg at Samlerhuset i høyeste grad gjør. For meg begynte samarbeidet med Samlerhuset ved at det var de som hedret Pellegruppa. Flere av gutta i den aksjonen var kommunister. Derfor satt det langt inne å hedre dem for enkelte. Jeg synes det var stort å oppleve at Samlerhuset ville hedre dem for det de hadde gjort. Nå samarbeider vi med Stiftelsen Arkivet om å få laget et felles register for alle krigsseilere om bord på norske skip. Samlerhuset har garantert for millionbeløp til det prosjektet, som myndighetene egentlig burde ha gjort for lengst. Du kan jo hevde at jeg også har kommersielle interesser av krigsseilerne. Jeg vil jo selge bøker, sier Michelet. - Ja, du er jo forfatter, for faen!? - Ja, for faen! &

GI DITT BIDRAG TIL ETABLE- RINGEN AV DET NASJONALE KRIGSSEILERREGISTERET

Kontonummer:
3000.32.03235

Kontoen tilhører:
Krigsseilerregisteret v/Stiftelsen Arkivet

Krigsseilerregisteret er etablert i et samarbeid mellom Stiftelsen Arkivet, Lillesand Sjømannsforening og Samlerhuset. Krigsseilerregisteret blir et nasjonalt, digitalt tilgjengelig register.

Takk for din gave til
Krigsseilerregisteret!

Hedrer vitenskapsmannen bak tungtvannsaksjonen: Ole Bjørn Fausa overrekker krigsminnemedaljene til familien Tronstad.

Leif Tronstad Jr., sønn av vitenskapsmannen bak tungtvannsaksjonen:

– Norges frihet var hans drivkraft

Jeg er svært takknemlig for at min far blir hedret på medaljen om tungtvannsaksjonen, sier Leif Tronstad jr. TV-serien «Kampen om tungtvannet» har nettopp gått sin kritikerroste seiersgang på NRK. Samlerhusets Ole Bjørn Fausa besøkte Leif Tronstad jr og overrakte medaljen til familien.

– Far var så mye mer enn bare denne ene aksjonen, sier Tronstad. Han hadde også et stort ansvar. Det var ham som godkjente alle

aksjonene i Norge under krigen på vegne av regjeringen i London.

– Far var veldig opptatt av å beskytte norsk infrastruktur og kraftforsyning. Han var en seriøs forsker og vitenskapsmann. Han fikk et stort ansvar under krigen. Mange aksjoner gikk ikke så bra, og mange døde. Det er også en viktig del av historien. For familien var han selvsagt først og fremst familiemannen og vitenskapsmannen. Fra gutta i Kompani Linge har jeg fått høre at han nærmest var som en onkel for gutta i England, sier Tronstad.

Tronstad insisterte mot slutten av krigen selv på å være med i operasjonene i felt. Han ble skutt av norske nazister i Telemark 11. mars 1945. Tronstad ledet da «operasjon Sunshine» som skulle beskytte norsk industri, kraftforsyning og infrastruktur mot mulige ødeleggelser i tysk regi i siste fase av krigen.

Tronstad ble professor i kjemi ved NTH i 1936. Det var Tronstad som foreslo at Norsk Hydro skulle bygge en fabrikk for produksjon av tungtvann på Vemork, der han også var tilknyttet som konsulent. Far var en mann med stor spennvidde. Han var opptatt

Arkivfoto: Norges Hjemmefrontmuseum

av Norges velferd og ettermøle, Norges strategiske rolle som tillitsvekkende alliert og av de konsekvensene og avveiningene som grusomme beslutninger krever. Det var viktig for ham at Norge selv bidro aktivt til frigjøringen av landet. Kort sagt Norges frihet var hans drivkraft.

Hvordan har han preget ditt liv? spurte Fausa.

Det synes jeg er et vanskelig spørsmål. Han har sikkert gjort det på mange vis uten at jeg har vært det så bevisst. Han sa at hvis Leif (jeg) har evner til det så burde han studere biokjemi.

– Hva studerte du? – Kjemi!

Mange i familien Tronstad hadde møtt frem for å motta medaljen fra Samlerhuset. Familienmedlemmene uttrykte stolthet og glede over at Leif Tronstad ble hedret på denne måten. – De største heltene er de som aldri kom tilbake, sier Leif Tronstad tankefull. Historien forteller som regel lite om dem.

Vant i rå internasjonal konkurranse

Norske mynter for Norges Bank, Nobels fredspris-medaljene og jubileumsmynten for Høyesterett. Det er bare noen av produksjonene fra Det Norske Myntverket på Kongsberg i år. Bedriften som ble stiftet i 1686 er Norges nest eldste industribedrift. I dag eies «Mynta» på Kongsberg av Samlerhuset og Det statlige finske myntverket. – Vi er svært tilfredse med at Samlerhuset dermed sikrer fortsatt norsk myntproduksjon i Norge sier myntmester Jan-Eirik Hansen.

Det Norske Myntverket forvalter medaljerettighetene på vegne av Malala. Faksimile fra Laagendalsposten.

Det Norske Myntverket lager gullmedaljene til Nobels fredspris. De blir til på Kongsberg.

«Mynta» på Kongsberg vant kontrakten om å prege sirkulasjonsmyntene fra Norges Bank.

Avtalen med Norges Bank om produksjon av sirkulasjonsmynter i Norge ble vunnet i rå internasjonal konkurranse med statseide myntverket i EU, sier Jan-Eirik Hansen. Vi er derfor svært stolte av at vi fikk kontrakten for fire nye år. Rent pengemessig utgjør det ikke så mye for oss med ca. 10 prosent av produksjonen, men rent strategisk er det en superviktig kontrakt. Vi kan på en måte ikke snakke om hvor dyktige vi er som leverandører internasjonalt hvis vi ikke har kontroll på markedet her hjemme.

MYNTVERKET VAR BEST!
Norges Bank gjennomførte en anbudskonkurranse om kjøp av mynt fra og med 2015. Konkurransen ble i tråd med lov om offentlige anskaffelser kunngjort internasjonalt, og i alt tre myntverk leverte tilbud. Tilbudene ble vurdert ut fra pris og funksjonalitet, disse ble vektet henholdsvis 80 og 20 prosent. Basert på disse kriteriene ble tilbudet fra Det Norske Myntverket vurdert som det beste

tilbudet, sier kommunikasjonsdirektør Hilde Singsaas i Norges Bank. Norges Bank har signert en rammeavtale med Det Norske Myntverket for leveranser av norsk mynt i fire nye år fra og med 2015.

MARTIN LUTHER KING
Myntverket har nylig inngått kontrakt om å bistå Martin Luther King Foundation med å forvalte arven etter Martin Luther King på mynter og medaljer. Dette er en stor prestisjekontrakt, sier myntmester Jan-Eirik Hansen. Fra tidligere har myntverket tilsvarende avtaler med Nelson Mandela Foundation, An San Su Kye, Moder Theresa, Mikhail Gorbatsjov og flere andre. Myntverket forvalter også rettighetene for Malala for mynt og medaljer og har laget Malala-medaljen.

Lager jubileumsmynt: – Høyesterett 200 år

Den 30. juni 1815 avsa Norges høyesterett sin første dom. Norges Bank utgir en egen jubileumsmynt som markerer jubileet. Den lages av Det Norske Myntverket på Kongsberg. Det opplyser assisterende direktør i Høyesterett Elin Holmedal.

Sirkulasjonsmynten, en 20 krone, får på aversen et kongeportrett og på reversen et motiv fra en av de to løveskulpturene fra Høyesterett. Løveskulpturene i Høyesterett er laget av skulptør Lars Utne. – Vinnermotivet til jubileumsmynten er utformet av maler og grafiker Christopher Rådlund, og er en gjengivelse av en av de to løveskulpturene som flankerer hovedtrappen i Høyesteretts inngangshall, opplyser Holmedal. Løven er ellers et gjennomgående symbol for Norges Høyesterett.

OM HØYESTERETT
Den første saken som gikk for Høyesterett var en odelssak forteller Holmedal. I dag avsier høyesterett 105 dommer i året og mottar 2000 anker. Det er Ankeutvalget som behandler ankene, og som avgjør om saken skal komme opp i høyesterett. Det er 20 dommere i høyesterett som ansettes gjennom et ansetteleseråd etter søknad og som utpekes av Kongen i statsråd.

JUBILEUMSMARKERINGEN
Jubileet blir markert ved at representanter fra storting, kongehus og regjering kommer til høyesterett. Her blir det en formell markering med taler i høyesterett. Regjeringen inviterer så til middag på Akershus. Det utgis også to bøker i anledning jubileet. Det 3. bindet i serien om høyesteretts historie. Og en bok med tretti jubileumsskriftartikler. Det er Jørn Øyehagen Sunde som har skrevet jubileumsboken.

Modell av jubileumsmynten for høyesterett. Foto: Norges Bank

Den siste krigsseiler

Historien om krigsseilerne er et mørkt kapittel i norsk krigshistorie. Veteran Ingvald Wahl har kjempet en nitidig kamp om anerkjennelse for de mange sjøfolkene i handelsflåten i krigstid.

14 år gammel reiste Ingvald Wahl til sjøs.

«De kunne ikke ha behandlet oss verre om vi hadde tjenestegjort i tyske fartøy under krigen.»

Han ønsker ikke å henge ut noen, men er opptatt av at historiene blir fortalt og dokumentert. Med bøker fra Jon Michelet og krigsminnemedaljen i samlingen «Kampen for frihet 1940 - 1945» er han forvisset om at historiene levere videre.

– Å møte seg selv på denne måten overgår alt, sier han da han får se medaljen som hedrer krigsseilerne med hans eget portrett på.

Den 95 år gamle krigsveteranen Ingvald Wahl møter oss hjemme i stua på Sjømannshjemmet i Stavern. På veggene henger bilder av skip, diplomer og møtet med dronning Elizabeth II av Storbritannia. Og nå sitter han og studerer detaljene i den flunkende nye krigsminnemedaljen som hedrer han selv og de vel 30.000 andre krigsseilernes innsats under 2. verdenskrig. Det skulle imidlertid ta lang tid etter freden i 1945 før de norske krigsseilerne fikk den anerkjen-

nelsen de fortjente. Ikke før i 2013 ba daværende forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen om unnskyldning på vegne av den norske stat for behandlingen krigsseilerne fikk etter krigen. – De kunne ikke ha behandlet oss verre om vi hadde tjenestegjort på tyske fartøy under krigen, sier Wahl. – Det er for meg en gåte hvordan vi kunne bli behandlet så simpelt...

FRA KRIGSSEILAS TIL HVALFANGST

Ingvald Wahl reiste til sjøs allerede som 14-åring og var ute fra krigens start til den var slutt. Han har alltid hatt havet som arbeidsplass, og sier selv han ikke kunne ha hatt en kontorjobb. Etter krigen seilte han blant annet som ishavsskipper gjennom 17 år og da med fangst av hvithval i de is-fylte farvannene ved Svalbards-kysten. Fremfor alt har han kjempet en nitidig kamp for krigsseilernes rettigheter. Som tidsvitne var han selv til stede og så og opplevde det som skjedde, og han føler seg

forpliktet til å være et talerør for alle de norske sjøfolkene under 2. verdenskrig. Men bitter er ikke et ord som beskriver Wahl. Han har blitt beskrevet som en fargerik person, og måten han forteller sine små og store opplevelser fra krigen og tiden etter, bekrefter dette.

– Jeg har voktet meg vel for ikke å bli bitter, og er opptatt av at man kan fortelle historier på en munter måte til tross for at budskapet er dystert, forteller han og gjengir samtaler og hendelser de fleste av oss andre bare har sett på film eller lest om i bøker. Boken «Den siste krigsseileren» er ført i pennen av forfatter Jon Michelet og handler nettopp om historien til eventyren, sjømannen og krigsseileren Ingvald Wahl. Her blir vi kjent med mange av Wahls personlige opplevelser fra tiden som krigsseiler. Og skal vi tro Wahl selv har han mer å ta av!

– Jeg har masse historier fra for eksempel tiden i militær fengsel, forteller han. Han har aldri vært i klammeri med loven i fredstid, men hadde sin runde i krigsarresten. Dette er en side av krigshistorien som har vært forholdsvis ukjent, men som Wahl selv har mange skriftlige beretninger fra. Opplagstallene fra Michelets bøker viser at det er stor interesse for nettopp slike beretninger. I følge media rundet opplaget for de to første bøkene en kvart million før jul i 2013 og Michelet har solgt flere bøker enn de aller fleste norske forfattere.

GAVENTIL MICHELET

– Der er kameraten min, Jon Michelet, forteller Wahl i dét en nabo banker på vinduet med dagens VG der forfatteren pryder forsiden. Et par dager senere, lørdag 27. september 2014, møtes de i minnehallen i Stavern i forbindelse med en minnemarkering for krigsseilernes innsats i to verdenskriger. Tilstede er forsvarsminister Ine Eriksen Søreide. Krypten i minnehallen fylles av festkledde mennesker, og Ingvald Wahl tar hedersplass sammen med åtte andre gjenlevende krigsseilere. Ved siden av ham sitter Michelet. Wahl er kledd i dress dekorert med utmerkelser fra sin hederlige krigsinnsats hengende på jakkeslaget. I lommen har han i tillegg en helt spesiell medalje. Med stolthet overrekker han medaljen til sin venn Jon Michelet.

NORGES VIKTIGSTE BIDRAG TIL DE ALLIERTES SEIER

Etter 2. verdenskrig uttalte Winston Churchill at England aldri ville ha vunnet The battle of

Britain uten forsyninger fra den norske handelsflåten. Den amerikanske presidenten Roosevelt mente at den norske handelsflåten var verd mer for de allierte enn én million soldater. Men hjemme i Norge ventet ingen heltemottakelse for Ingvald Wahl og de vel 30.000 andre krigsseileren. Stillheten som møtte krigsseilerne, og sviket fra norske myndigheter, er noe Wahl stadig undres over.

VI MÅ ALDRI TILLATE OSS Å GLEMME

– Jeg er glad for at min forgjenger Anne-Grete Strøm-Erichsen under markeringen i Risør i fjor sommer så tydelig ga uttrykk for den uforbeholdne unnskyldningen fra staten. Den unnskyldningen ga hun på vegne av oss alle, uttalte nåværende forsvarsminister Ine Eriksen Søreide i minnehallen i Stavern.

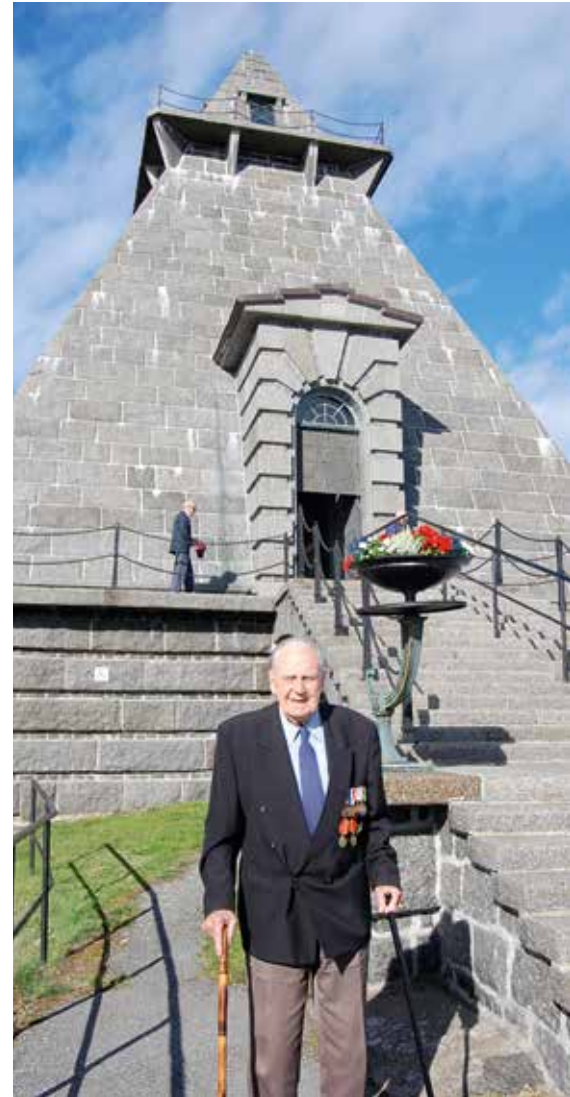
– Solide minnesmerker som dette, er bygget i stein og mørtel, og skal aldri brytes ned eller forvitte. Det skal heller ikke minnene om våre sjøfolks tapperhet eller hva krig koster for ofre gjøre.

Forsvarsministeren benytter anledningen til å gi uttrykk for en ekstra honnør til Jon Michelet, forfatteren som på en helt unik måte har bidratt til å gi innsikt i hvordan livet fortonet seg på sjøen – hva krigsseilerne opplevde. – Vi må aldri tillate oss å glemme. Historiene må gjenfortelles og holdes levende, uttaler ministeren, som avslutter med å rette en heder og en takk til alle tilstede i minnehallen denne septemberdagen, og til alle sjøfolk og det de utrettet i to verdenskriger.

Michelet talte også under minnemarkeringen. En minneseremoni en krigsseiler verdig.

Minnemarkeringen markerte også starten på første verdenskrig, og etter seremonien kunne veteranene og de andre gjestene gå ombord på det som er Europas eneste bevarte lastedampskip og eneste bevarte skip som har gått i konvoifart under både første og andre verdenskrig, nemlig D/S Hestmanden. Her var også pressefolk og andre som gjerne ville hilse på veteranene før de trakk inn på det ærverdige Hotel Wassiloff for lunsj.

– Man setter pris på å bli husket på, oppsummerer krigsseiler Wahl til oss i det vi forlater minnehallen i Stavern.

Ingvald Wahl foran minnehallen i Stavern, vårt nasjonale minnesmerke over norske sjøfolk i handelsflåten som omkom i krigshandling under to verdenskriger. Wahl bærer medaljer han fikk for sin krigsinnsats: 4 britiske, 2 russiske, 3 norske og 1 fransk.

Ingvald Wahl har fått sin kontrafei på minnemedaljen over krigsseilernes innsats.

«Å møte seg selv på denne måten overgår alt.»

INGVALD WAHL

DEN TUNGE HJEMKOMSTEN

Krigsseilerne har ikke alltid blitt husket på. De fleste kom hjem til ingenting, og den norske stat løftet ikke en finger for bistand.

– De fleste hadde heldigvis pårørende som kunne ta seg av dem, men mange tusen hadde det ikke, forteller Ingvald Wahl.

– De hadde ingen igjen...

Selv hadde han en mor som hadde flyttet sør- over til Østfold, og i løpet av krigen hadde han dessuten mønstret på i Marinen og Sjøforsvarets Skytteravdeling for Handelsflåten. Dette, i følge ham selv, for å kunne skyte tilbake. Dermed ventet jobb på Akershus Festning for den unge krigsseileren etter freden. Her fikk han se behandlingen mange andre krigsseilere fikk da de kom hjem til et fritt Norge.

– Mange trodde det bare var å gå på et kontor og hente sparepengene, forteller han, og avslutter ettertenksomt – Slik var det ikke. Han var vitne til flere tragiske hendelser, blant annet tre krigsseilere som måtte feire jul i et telt på Vippetangen der de frøs i hjel i desemberkulda. Han forteller også om Amerikalinjens «Stavangerfjord» som ankom Bergen senhøsten 1945 med blant andre 45 sinnssyke krigsseilere.

– Blant disse min venn Robert. De ble ikke tatt vare på. Å vende hjem var slett ikke bra for alle.

Til tross for dystre minner, fremstår Ingvald Wahl som en ungdommelig, munter og eventyrlysten aldrende mann. Han er kvitt marerittene som hjemsøkte ham i årevis, og har endelig oppnådd sin misjon om krigsseilernes anerkjennelse – og å bringe den omfangsrrike historien om de utallige skjebnene frem i lyset. Tilbake sitter han hjemme i sin egen stue og nærmest møter seg selv – på en krigsminnemedalje i massiv bronse. En medalje som hedrer og portretterer Wahl selv, krigsseilerne og deres eksepsjonelle innsats de skjebnesvangre årene under 2. verdenskrig. &

Foto: Norges Hjemmefrontmuseum

STUDERER INGVALD WAHL S EGEN MEDALJE: Vi har etterhvert blitt veldig gode venner, sier Wahl som er portrettert i boken «Den siste Krigsseileren» av forfatter Jon Michelet. Foto: Ellen Morgenstierne

«Dere er verdt mer enn 1 million menn.»

EMORY S. LAND, ADMIRAL I DEN AMERIKANSKE MARINEN.

Les mer om krigsseilermedaljen på evigtaknemlig.no

Alle vil ha krigsseilermedaljen!

I løpet av tre måneder har nærmere 90 000 mennesker bestilt krigsseilermedaljen. – Det har vært en eventyrlig respons på prosjektet, sier Samlerhusets Ole Bjørn Fausa.

Krigsseilermedaljen som Det Norske Myntverket har preget på vegne av Samlerhuset er laget av «krigssølv» som ble reddet opp fra «SS Gairsoppa» og konvoien der kaptein Lars Grotnæss om bord på handelsskipet » MS Borgestad» tok opp kampen mot den overlegne tyske krigsmakten. Krigsseilermedaljen har fått en helt eventyrlig mottakelse i Norge.

Telefonene står ikke stille forteller Lene Bøckman-Pedersen i Samlerhuset. Alle vil ha krigsseilermedaljen. Vi klarer nesten ikke å pakke og sende ut medaljene fort

nok. I perioder har ikke Myntverket greid å holde tritt med produksjonen og vi beklager at vi i perioder har hatt lang leveringstid, men alle får sier hun og smiler.

Svært mange familiemedlemmer til krigsseilere har også takket for at vi på denne måten har bidratt til å hedre krigsseilerne, som mange mener ikke har fått den heder de fortjener.

MEDALJEN

Det er en ukjent krigsseiler som har gitt sitt ansikt til medaljen som representerer

alle krigsseilere som ofret seg for et fritt Norge under 2. verdenskrig. Motivet viser ellers synkende brennende skip og konvoifarten, og bærer inskripsjonen «Dere er mer verdtt enn en million menn.» Uttalelsen skal stamme fra admiral Land som hadde ansvaret for handelsflåten under Roosevelt. Også Winston Churchill, utenriksminister Phillip Noel-Baker og general Mac Arthur gav krigsseilerne en stor del av æren for krigens utfall og deres avgjørende og sentrale rolle. Imidlertid er det også en kjensgjerning at den norske staten av mange blir sett på som lunke til krigsseilernes innsats. Mange mener de aldri fikk den offentlige heder de fortjente. Det at staten nektet å utbetale krigsseilernes oppsparte midler som lovet ga for mange krigsseilere en følelse av en underkjennelse av den innsatsen de la for dagen under krigen. Staten ga til slutt en offisiell unnskyldning ved forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Eriksen, men da var de aller fleste krigsseilerne døde.

Det er ikke så mye vi kan gjøre for krigsseilerne nå, etter som de fleste er døde, sier Fausa. Men vi kan bidra til å hedre minnet og bringe historien videre til nye generasjoner. Da vi fikk tak i 4,7 tonn av konvoi-sølv som ble reddet fra 4700 meter dyp bestemte vi oss derfor for å donere 1 tonn til en medalje for krigsseilerne. Godt under halvparten av krigsseilerne fikk medalje for sin innsats, og mange etterkommere har ikke noe fysisk minne om far, onkel eller

bestefars innsats. For disse og alle andre som vil hedre krigsseilerne håper vi medaljen kan være et viktig symbol. Vi har fått overveldende positiv respons på Samlerhusets initiativ, og det er vi glade for sier Fausa.

94,3 PROSENTER MEGET FORNØYD MED MEDALJEN

Det er også gledelig at mottakelsen av medaljene blir så positivt mottatt av dem som har fått medaljene hjem i posten. Vi foretar jevnlig undersøkelser om hva samlerne synes om samleobjekter vi selger og 94,3 prosent sier at de er svært fornøyde med medaljen, sier Pedersen.

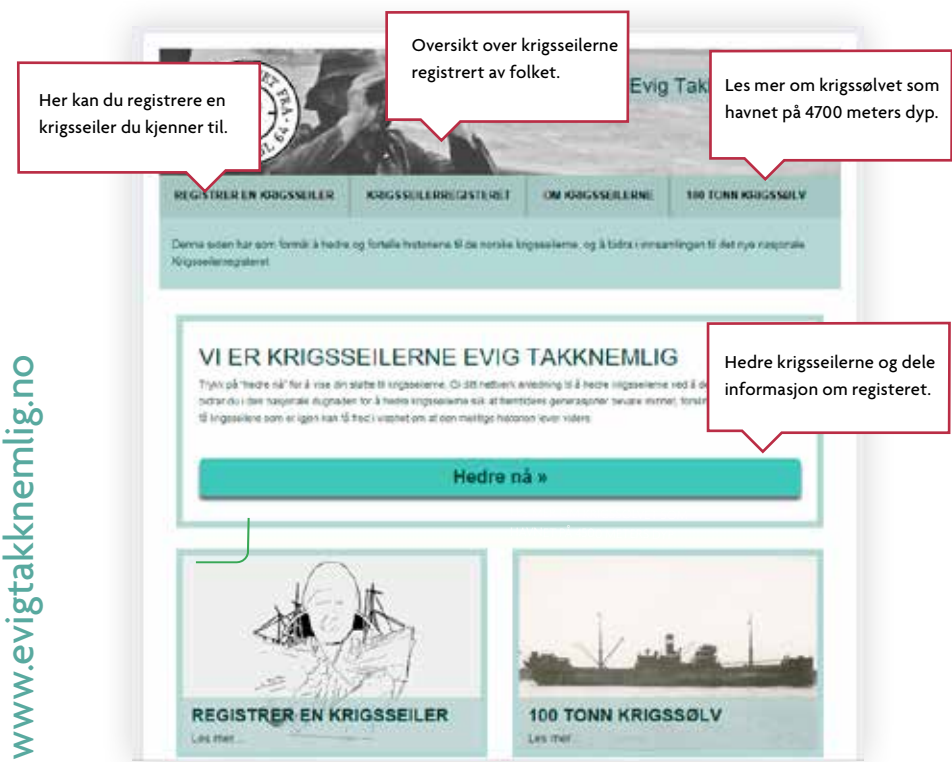
OVER 500 HISTORIER. DAGLIG KONTAKT MED FAMILIE OG PÅRØRENDE

Vi har et fantastisk museum for de som kjempet på norsk jord under krigen, Norges Hjemmefrontmuseum, sier Ole Bjørn Fausa. Men det er påfallende at vi ikke har et museum for de som kjempet ute under krigen, og da i særdeleshet krigsseilerne. Det sier mye om Norges innsats for krigsseilerne at vi ikke engang har en komplett oversikt over hvem de var. Samlerhuset har derfor tatt initiativet til et komplett register over krigsseilerne. Vi har garantert for 1,5 millioner kroner for å få etablert et slikt nasjonalt krigsseilerregister, forteller Fausa. Vi håper på den måten å få startet et svært viktig arbeid og så håper vi andre gode krefter vil bidra. Ikke minst

håper vi staten etter hvert vil erkjenne sitt ansvar og også bidra til registeret. Det ville gledet meg stort om krigsseilerregisteret var starten på et Krigsseilmuseum på Sørlandet, sier Fausa. Alt må ikke ligge i Oslo! Samlerhuset har gitt oppdraget med å lede arbeidet av dette registeret til Stiftelsen Arlivet.

Bjørn Tore Rosendahl, som er seniorforsker ved Stiftelsen Arkivet i Kristiansand, sier at formålet med å opprette et nasjonalt krigsseilerregister er å hedre og ære dem som gjorde en viktig innsats under 2. verdenskrig. Krigsseilerregisteret vil gi etterkommere mulighet til å få vite litt mer om krigsseilerne, krigsseilerseilasene og historier som deres far, bestefar eller onkel veldig ofte aldri fortalte lite om. Hver enkelt krigsseiler vil få sin egen nettside som del av registeret. Vi har daglig kontakt med familie og pårørende som er interesserte i å få vite mer. Mange sier at de nå har fått vite mer om hvordan deres kjære kunne ha hatt det etter å ha lest andres fortellinger. For selv sa de aldri noe, eller var svært tilbakeholdne med å fortelle noe om det som hadde hendt.

Stiftelsen Arkivet er et senter for historiefremidling og fredsbygging og holder til i statsarkivets gamle bygning i Kristiansand. Det var denne bygningen Gestapo brukte som hovedkvarter på Sørlandet under krigen. Stiftelsen er ideell og har 12 ansatte. Når det gjelder krigs-

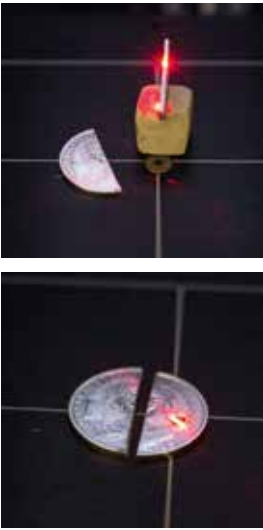

seilerregisteret jobber Stiftelsen nært sammen med Lillesand Sjømannsforening, som er et kraftsenter for forskning omkring krigsseilerne. Arbeidet som alt er gjort av foreningen utgjør en viktig start for krigsseilerregisteret.

Også nettsiden www.evigtakknemlig.no har møtt stor interesse. Folk har blitt oppfordret til å registrere krigsseilere og sende inn sine

historier om krigsseilere de kjenner til via denne nettsiden. Alle registreringene og historiene videresendes til det nasjonale krigsseilerregisteret. Hittil har Samlerhuset fått inn over 500 historier, forteller Fausa. Stiftelsen Arkivet og Lillesand Sjømannsforening/Sjøhistorie bearbeider stoffet og innlemmer det i det etterlengtede registeret. &

Justervesenet verifiserer rent sølv i krigsseilermedaljen

Krigsseilermedaljen får hard medfart hos Justervesenet på Kjeller. Først kjøres medaljen gjennom en såkalt ”dremmel”. Så knekkes medaljen i to. Resultatet er imidlertid som det skal være: – Rent sølv! konstaterer Justervesenets Peter Hansrud-Kjær.

JUSTERVESENET har blant annet ansvaret for at Norge har en måleteknisk infrastruktur som både har nasjonal og internasjonal tillit. Etaten yter bistand innen kvalitetssikring og måleteknikk, og er et kompetansesenter for næringsliv og myndigheter.

Nå ligger krigsseilermedaljen på Justervesenets bord. Samlerhuset har bedt om en uttalelse fra Justervesenet angående sølvinnholdet i den populære medaljen. Først foretatt 3 målinger med 3 repetisjoner på hver side av medaljen med en fluoriserende røntgenmaskin (XRF).

For å bekrefte homogeniteten til medaljen ble den både skrapet i overflaten og delt på midten. Målinger ble deretter utført med XRF både i det skrapte området og på den delte kanten. Medaljen får plass i en fluoriserende røntgenmaskin (XRF). En såkalt dremler brukes på overflaten for å komme ned i medaljen. Så kappes den i to for å foreta en måling av medaljens kjerne. Den røde laserstrålen er et sikte som viser hvor maskinen skal måle. Resultatet er klart etter noen minutter. – Rent sølv! &

Om krigsseilerne

OVER 30.000 MANN

Vi har hørt mange historier om motstandskampen på norsk jord under krigen. Men viste du at mange nordmenn, langt over 30.000, kanskje opp mot 50.000 mann, kjempet til sjøs? Krigsseilerne seilte om bord på den norske handelsflåten og på andre skip i «Nortraship» som sjømenn og fraktet livsviktige forsyninger, tropper og materiell for de allierte.

STORE TAP

Nesten halvparten av vår flåte fra 1939 gikk ned og ca 4.500 av våre sjøfolk kom ikke tilbake.

SA UNNSKYLD

I 2013 beklaget forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen (Ap) behandlingen som de norske krigsseilere fikk etter andre verdenskrig. Hun var til stede under avdukingen av et minnesmerke for krigsseilerne i Risør. Krigsseileren Ingvald Wahl takket for beklagelsen på vegne av krigsseilerne, men bemerket samtidig at «det måtte jo gå 68 år da.»

Sagt om krigsseilerne:

«Uten dere hadde vi aldri klart det vi har oppnådd.»

General Mac Arthur.

«Dere er mer verdtt enn én million menn»
Emory S. Land, admiral i den amerikanske marinen.

«Krigsseilerne gjorde at vi vant krigen»
Jon Michelet.

«Krigsseilerne var de eneste nordmennene som gjorde en innsats av betydning for krigens varighet».
Gunnar Sønsteby

«Jeg har den største beundring for hva våre krigsseilere – sivile som militære – ydet under krigen. De levde under de største fysiske og psykiske påkjenninger, og enten de var på vakt eller hadde frivakt, var deres oppholdssted nødvendigvis det fartøy som fienden søkte å senke. Det må ha vært en nervepåkjenning som man må ha opplevet for å kunne forstå, og rapporter viser at det fantes krigsseilere som fortsatt seilte etter fire torpederinger.»
Kong Olav.

«Det begynte med en uglemynt fra Athen. Nå har jeg over 3000 ugler i samlingen og mynter fra hele Romerriket!»

STEIN JOAR HALVORSEN

Stein Joar Halvorsen. Foto: Erik Five Gunnerud

Uglesamler og myntelsker

Jeg har alltid vært glad i ugler, sier Stein Joar Halvorsen fra Drammen. Arkitekten er en ihuga samler av ugler og mynter.

Hver gang jeg er ute og reiser kjøper jeg en ny ugle som en liten souvenir- hvis jeg kommer over den. Jeg har alltid vært fascinert av ugler som ekstremt dyr. De har den beste hørselen som noe dyr har. Det er bevitnet at en ugle har hørt mus under en meter snø på 100 meters hold! Da har du vår hørsel! De kan snu hodet 540 grader! Deres nattsyn er helt unikt. Den flyr totalt lydløst. Den har et ansikt som ingen andre fugler har. Den ser så klok ut. Nesten som et menneske. Jeg har sikret meg ugler fra absolutt hele verden. Fra Sør-Amerika, Kina, USA og Australia. Det er 135 uglearter i verden. 13 arter i Norge. Alle de norske har jeg utstoppet. Jeg er også svært glad i OL-mynter og har vel sikret meg det meste som har utkommet i så måte. Det

begynte egentlig at noen venner av meg og jeg kjøpte den gamle kornmølla på Lillehammer i forbindelse med de olympiske leker der. Det ble til Mølla hotell. Jeg kjøpte 12 sølvmynter og fire gullmynter og ble hekta.

Da jeg fikk se uglemynten fra Athen, så sikret jeg meg selvsagt den. Derfra var ikke veien lang til de romerske myntene som Samlerhuset hadde satt opp en fin samling av. Etter hvert fikk jeg kjøpt mynter fra de fleste romerske epoker. Så nå tror jeg nesten det historiske potpuriet er klart.

Start å samle på Norges første frimerker:
Fire originale norske skillingsmerker fra 1800-tallet for kun 195 kr!

4 skilling Oscar I fra 1856

4 skilling fra 1863

4 skilling fra 1867

3 skilling fra 1872

- ✓ Fire originale norske skillingsfrimerker fra unionstiden
- ✓ Kun 92 stk frimerkesett tilgjengelig – først til mølla prinsippet gjelder!
- ✓ Frimerkene kommer i stemplet kvalitet
- ✓ Innleder samlingen “Norske frimerker fra perioden 1855-1910”
- ✓ Over 77% rabatt på din første leveranse - betal KUN 195 kr!

FIRE ORIGINALE SKILLINGSFRIMERKER	430 KR
ALBUMSIDER	90 KR
PINSETT	40 KR
ALBUM	250 KR
FRAKT OG EKSPEDISJON	69 KR
NORMAL PRIS, TOTALT	879 KR
DU BETALER	195 KR
BESPARELSE NB! FRAKTFRITT	684 KR!

FÅ HELE 77% RABATT PÅ FØRST LEVERANSE:

Kun 195 kroner!

Bestill i dag på 0 25 50 eller www.samlerhuset.no/unionsfrimerker

ENDELIG ER DE HER!

OL-MYNTENE FRA BRASIL

– Det kommer til å bli sterk rift om årets OL-mynter sier ansvarlig for OL-mynter hos Samlerhuset, Trond Jenssen. Samlerhuset er offisiell distributør for de eksklusive OL-myntene i gull og sølv.

Endelig er de her! OL-myntene fra Brasil. For mange samlere er det et av høydepunktene i samlerlivet når de offisielle OL-myntene slippes. Mange samlere har spesialisert seg på nettopp myntsamling fra de olympiske leker. De olympiske arrangørlandene legger stor vekt på å markedsføre seg på best mulig måte også på myntene fra lekene.

– Det er første gang at OL-mynter blir preget i Brasil, sier Sylmara Multini. Hun er en av medarbeiderne for OL i Brasil. Det er nok kanskje også noe av årsaken til det lave opplaget. Hun forteller at interessen er stor fra hele verden for å sikre seg OL-myntene. Inntektene av salget av OL-myntene alene vil utgjøre et ni-sifret beløp for Brasil og OL Rio de Janeiro. Noe å tenke på for den norske OL-komiteen?

Myntprogrammet til Brasil-OL består av gullmynter, sølvmynter og sirkulasjonsmynter. Gullmyntene har blant annet Kristus-statuen på fjellet over Rio de Janeiro som motiv. OLs mantra «Higher-Stronger-Faster» på latin er også preget på gullmyntene. På Sølvmyntene har ulike motiver innenfor arkitektur, flora, fauna og kultur funnet sin plass.

Det er Brasils nasjonale myntverk Casa da Moeda do Brasil som produserer myntene. Pålydende for sølvmyntene er 5 real og 10 real for gullmyntene. Opplaget på gullmyntene er 5.000 stk per motiv, mens opplaget er 25.000 for hvert motiv i serien med sølvmynter.

– I år kan det bli sterkere rift om myntene enn noen gang, sier Trond Jenssen, ansvarlig for OL-myntene hos Samlerhuset. Dette er det laveste opplaget for offisielle sommerolympiske sølvminnemynter i proof-kvalitet som noen gang er preget i forbindelse med et OL. Halvparten skal selges i Brasil. Dermed blir det bare halvparten igjen for salg til samlere av OL-myntene internasjonalt, sier Jenssen. &

Overrasket over norsk OL-vedtak

Medarbeider i Brasil-OLs organisasjonskomite Sylmara Multini.

– Jeg er overrasket over det norske OL-vedtaket, sier Sylmara Multini. At Norge ikke ville arrangere OL. Hun er en av medarbeiderne for Brasil-OL. – I Brasil var mange skeptiske til VM, så kom mesterskapet og gjorde oss stolte og glade, selv om vi ikke vant. Brasil fikk mye positiv internasjonal oppmerksomhet. Nå gleder alle seg til OL!

De første sirkulasjonsmyntene vil bli satt i omløp i november og vil blant annet vise motiver fra svømming og friidrett. Dett er de grenene som Brasils utøvere har tatt flest OL-medaljer gjennom tidene.

Samlerhuset finansierer de nye kongemaleriene

Når Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT) nå kan invitere til avdukingen av de nye kongemaleriene som skal få hedersplass i Norges Hjemmefrontmuseum på Akershus Festning, så er det takket være at Samlerhuset har bidratt med finansierte arbeidene.

Det er kunstneren Ross Kolby som er kunstneren bak de nye kongeportrettene. Bildene er historiske. Det er første gang våre tre konger i moderne tid er forevige i samme alder. Videre bærer majestetene den samme uniformen på de tre frittstående portrettene.

- Det er med en stor porsjon ydmykhet at vi står for finansieringen av de nye kongeportrettene, sier Ole Bjørn Fausa i Samlerhuset, som i fellesskap med Norges Hjemmefrontmuseums venner sørger for å dokumentere de moderne norske kongene for fremtiden. Og for meg personlig, som en av grunnleggerne av Samlerhuset kjenner jeg dette litt ekstra ærefullt, det skal jeg være så ærlig å innrømme.

Kong Haakon, Kong Olav og Kong Harald har mange likhetstrekk, men de er også svært forskjellige personligheter. Det sier kunstmaler Ross Kolby. Vi møtte ham i hans atelier under arbeid med maleriene som skal avdukes i Fanehallen på Akershus festning og siden pryde veggene på Norges Hjemmefrontmuseum.

De nye kongeportrettene er en gave fra Samlerhuset og Norges Hjemmefrontmuseums Venner, og Kongen selv skal forestå avdukingen med det offisielle Norge tilstede.

Jeg arbeider med psykologiske portretter, sier Ross Kolby. For meg er det viktig å få fram deres personlighet i portrettene. Det levde livet. Hvem de er. Da jeg fikk oppdraget med å male kongene våre, så var Kong Harald 77 år. Ideen oppstod da om å male alle de tre kongene våre etter 1905, i samme alder. Jeg fikk tak i bilder av Kong Haakon og Kong Olav da de var 77 år gamle. De har aldri før blitt fremstilt i samme alder. På en måte på samme sted i livet. De tre maleriene fremstår dermed samlet som et triptykon.

FRIGJØRINGSKONGENE

Jeg har kalt dem for «frigjøringskongene»,

slik Samlerhuset foreslo. Alle tre har på en måte 2.verdenskrig som fellesnevner. Kong Haakon fikk andre verdenskrig tredd ned over hodet på seg. Han viste seg som en svært integritetssterk mann. For meg ser han ut til å være en av de få som i kampens hete faktisk skjønte hva som foregikk. Selv om norske politikere ønsket å samarbeide med tyskerne for å redde sine egne posisjoner, så svarte Kong Haakon kontant «Nei» på spørsmålet om å akseptere den tysk-utnevnte Quisling-regjeringen. «Vi er valgt av folket. Kongeriket Norge skal være et fritt og uavhengelig rike. Vi skal ikke gi oss. Det strider mot konstitusjonen.» Hadde de fått overtalt ham er det ikke sikkert hvordan det hadde gått. Krigen satte et sterkt preg på Kong Haakon. For mange så ble han selve symbolet for frigjøringskampen. Kronprins Olav deltok også aktivt i motstandsarbeidet fra London, og lille prins Harald ble sendt i sik-

«Nå Deres Majestet, nå er jeg ferdig. – Så fint! sa Kongen.»

ROSS KOLBY

Ross Kolby Foto: Erik Five Gunnerud

«Vi er valgt av folket. Kongeriket Norge skal være et fritt og uavhengelig rike. Vi skal ikke gi oss. Det strider mot konstitusjonen.»

KONG HAAKON

kerhet sammen med Märtha til Roosevelt i Det hvite hus. Hvis noe skulle skje med de to i London, så var arveprinsen i sikkerhet i USA. Kronprinsfamilien dro rundt i USA og holdt en rekke foredrag om forholdene i Europa og samlet støtte hos toneangivende politikere om å støtte kampen mot Hitler, som amerikanerne var relativt uinteresserte i helt fram til Pearl Harbour.

DET MEST UMISTELIGE VI HAR

Da krigen var over så kjente nok Haakon på at han hadde gjort sitt. Kong Haakon hadde gjort mer en noen kunne drømme om for dette landet. Ingen kunne vel mer enn han leve opp til sitt eget valgspåk «Alt for Norge».

Ole Paus gav monarkiet en solid attest etter 22. juli. Etter at han innså hvilken samlende og trøstende kraft det lå i kongemakten, og

måten som Kongen møtte ofre og etterlatte, og folk flest på etter terroraksjonen, så sa Paus: - Tenk at jeg måtte bli så gammel og gå så langt før jeg virkelig skjønte at dere er noe av det mest umistelige vi har. Paus har tidligere uttalt seg ganske friskt om kongehuset.

FOLKEKONGEN

Kong Olav fikk en enorm popularitet i det norske folk. Han ble med rette kalt «Folkekongen». Vi husker alle bildet fra frigjøringsdagene i åpen bil oppover Karl Johan, Kronprinsen og Max Manus. Kronprins Olav kom med freden. Ingen kunne vel få en mer frihetsberusende mottakelse. «Vi har vinni, seiern er vår!» ble unnfanget og sunget hver gang siden når Norges flagg går til topps. Kronprins Olav ble etter hvert også Forsvarssjef da han kom hjem til Norge i 1945. Kong Olav overtok etter sin far i 1957. Kon-

Kong Harald høster stor popularitet i folket

Kronprins Olav kommer til Norge med freden i 1945.

Kong Haakon kommer til Norge i 1905 etter å ha blitt valgt av folket.

Se de nye kongeportrettene
facebook.com/samlerhuset

gen er død! Leve kongen! Norge var kommet i en helt annen tid. De to første regenter var lenge alene i sin gjerning uten en kvinne ved sin side. Maud døde i 1938. Märtha i 1954. Kong Olav var alene i hele sin kongegjerning. På fotografenes bilder er vi vant til å se ham med et stort smil om munnen. Kong Olav hadde imidlertid også et kraftig temperament. Ingen på slottet var i tvil om at han var far i huset. Han hadde heller ingen problemer med å fortelle folk i en bastant tone hvordan ting skulle være. Jeg har nærmest på skuespillervis forsøkt å mane frem og spille ut de ulike personlighetene. Kong Olav var rank i holdningen. Det så nærmest ut som om han hadde bundet fast et kasteskaft til ryggen.

DEN GODSLIGE, KLOKE
BESTEFAREN

Kong Harald virker mer lun og dempet. En godslig og klok bestefar. Munter og slagferdig i replikken. –Det ble mange kommentarer etter Guldvågs kongeportrett? – Jeg synes de er kjempefine! sier Kolby med ettertrykk. Jeg mener at det er tilstedeværelse som skaper god kunst. Enten så er det noe ved det eller så er det kjedelig. Vi er begge under inspirasjon av barokkens malemåte med lys og skygge. Han maler svært ekspresjonistisk. Jeg tror vi kan utfylle hverandre. Folk kan ha ulik personlig smak. Det er ikke som i sport. Hvem vant? Av kongemalerne? Jeg er glad for at folk skal få synes hva de vil. At vi ikke driver og konkurrerer. Jeg forsøker å male portretter der jeg nærmest etterstreber det eteriske. Et blick skal både se innover og utover. Innover i personen og utover til deg og tilbake. Får du blick-kontakt har jeg oppnådd noe. Derfor går det enormt mange arbeidstimer med til å fremstille detaljer. På Kong Harald brukte jeg en uke bare på munnen. Det Mona Lisa-aktige smilet. Å lage glansbilder av kongene er ikke interessant. Derfor har jeg også vært så heldig å få snakke med flere av dem som stod kongene nær. Erling Lorentzen for eksempel, som i 1945 var med i den kongelige eskorte og som etter hvert giftet seg med Prinsesse Ragnhild. Haakon hadde veldig humoristisk sans. Replikken satt løst. Det er fint om det går an å bygge på en felles oppfatning om hvem jeg synes at de er. Jeg kan holde på med øynene til jeg får krampe. En dag kunne jeg si til Kong Harald: –Nå, Deres Majestet, nå er jeg ferdig. –Så fint! Sa Kongen. Vi hadde flere fine stunder sammen.

MEDALJER TIL BESVÆR

Noen der ute er også grenseløst opptatt av detaljer og jeg har selvsagt også bestrebet meg på å gjøre alt så korrekt som mulig. Jeg har fått tak i bilder, eller ved selvsyn studert alle medaljer og ordener som kongene bærer til uniformen, som jeg har malt dem i. På et bilde som jeg hadde av Kong Olav så bar han borgerdådsmedaljen utenpå krigskorset. Det var en offiser som fikk se det. – Det er feil! sa offiseren. Ingen medalje rangeres høyere enn krigskorset. Derfor skal ingen medalje eller orden henge over det. Det tok meg dager og skrape ned og male over det. Så kom det en medaljespesialist innom og fikk se portrettet. Han kunne fortelle meg at Kong Olav satte gullmedaljen av borgerdådsmedaljen som han ble tildelt av Stortinget svært høyt. Det representerte på mange måter folkets anerkjennelse. Derfor bar han den utenpå krigskorset. Han er Kongen. Han kan gjøre som han vil. Jeg måtte male om nok engang. Det er sånne ting som må stemme. Da går timene.

HISTORISKE MALERIER

Maleriene av de tre kongene er historiske. Kunstverkene er en gave fra Norges Hjemmefrontmuseums Venner og Samlerhuset. For første gang er Norges konger i moderne tid malt i samme alder. På samme sted i livet. Jeg synes Kongen selv har definert det godt. – Vi er jo her så lenge folket vil det. Jeg ser ingen grunn til at folket skulle stemme dem ut. Vi har selvsagt også vært svært heldige med vår kongefamilie. De er svært sympatiske og flotte representanter for Norge. Kronprins Haakon har allerede høstet stor popularitet med sin åpne og inkluderende væremåte.

– Hvordan var kongen i møte med deg? – Jeg er veldig takknemlig og glad for at han hadde lyst til å bli malt. Kongen er en veldig hyggelig og sympatisk mann, som det er hyggelig å møte og behagelig å snakke med, sier Ross Kolby og skriker frigjøringskongene atter djervt inn på livet.

I NESTE UTGAVE AV MYNT&HISTORIE:

Praktmedaljer som
hedrer Norges konger

Som en hyllest til Norges konger i dette frigjøringsjubileums-året, vil de tre norske kongene etter 1905 snart hedres på minnemedaljer fra Det Norske Myntverket. I neste utgave av Mynt&Historie presenteres de nye medaljene og kunstneren bak!

PS. Dette er kun en sniktitt! De detaljerte portrett-tegningene danner grunnlag for medaljene. Gled deg til å se de i all sin prakt i massivt sølv!

Kun 10.000 nummererte førstedagsutgaver – ~~730 kr~~ kun **299 kr!**

Kong Haakon VII's hjemkomst 1945 foreviget
i krigssølv fra 4700 meters dyp!

Du sparer 500 kr!

Preget i
99,9%
krigssølv

VI HAR I DAG GLEDEN AV Å TILBY DEG:

- «Kong Haakon VII's hjemkomst 1945» - krigsminnemedalje i sølv og beste pregekvallitet proof
- Gunstig introduksjonspris: kun 299 kr, inkl. frakt og ekspedisjon
- Senere normal pris 730 kr + frakt 69 kr - du sparer 500 kr!
- 99,9% rent sølv fra 2.verdenskrig reddet fra 4.700 meters dyp!
- Kun 10.000 individuelt nummererte førsteutgaver - lave numre leveres først
- Innleder en samling med krigsminnemedaljer - alle preget i krigssølv

Les mer og bestill i dag på **0 25 50** eller www.samlerhuset.no/hjemkomsten

Hitlers norske frimerketabbe – V-merker

Hitler hadde sett seg lei på at «V-tegnet» ble assosiert med de allierte, og deres symbol for seier. Winston Churchill var en av dem som gjorde V-tegnet til sitt varemerke.

Hitler ville gjøre tegnet til sitt, og bestemte seg for at utvalgte norske frimerker skulle overstemples med en V! Hvordan det hele gikk kan du lese her.

I følge Hitler så skulle V-tegnet nå symbolisere «Viktoria-Deutschland Siegt an allen Fronten.» Det ble derfor bestemt å

overstemple tidligere utgitt posthorn- og løve-frimerker med en V.

FOLKEAKSJONEN OPP-NED Forsøket var imidlertid mislykket. Nordmenn protesterte ved å sette V-frimerkene «opp-ned» på konvolutten. Det gikk bare tre måneder fra utgivelsen i august 1941 til alle V-frimerkene ble tatt ut av salg. De skulle destrueres.

GJEMT PÅ SLOTTET På mystisk vis klarte noen ukjente postansatte å lure V-frimerkene unna. De ble gjemt på Det kongelige Slott, etter sigende på loftet. Etter krigen ble frimerkene gjenfunnet av en gruppe unge Milorg-menn, som skulle sikre Slottet før kongen igjen flyttet inn etter sin ankomst 7. juni 1945. Mesteparten av disse V-frimerkene ble brent etter krigen, men en god del ble solgt

til inntekt for veldedige formål. En privat oppkjøper sikret seg mesteparten. Store deler har befunnet seg i familiens eie i mesteparten av tiden etter krigen.

V-MERKER FOR SALG De siste årene har en stor del av disse frimerkene endelig blitt lagt ut for salg til samlere! Mange ville kanskje forvente at disse frimerkene skulle bli anbrakt på museum, men dette er frimerker som alle nordmenn nå har fått muligheten til å sikre seg.

«Jeg har ingenting annet å tilby enn blod, slit, svette og tårer»

WINSTON CHURCHILL, HYPPIG BRUKER AV SEIERSTEGNET «V»

Frihetens frimerker

Den norske regjering i eksil i London besluttet tidlig å utgi frimerker som et ledd i motstandskampen. Frimerkene ble først benyttet om bord på norske marine- og handelsfartøyer og på Jan Mayen.

«Nå slåss vi for rett til å puste. Vi vet det må demre en dag da nordmenn forenes i samme befriende åndedrag.»

NORDAHL GRIEG,
17. MAI 1940

Under krigen ble frimerkene også smuglet inn i det okkuperte Norge og solgt til inntekt for motstandsbevegelsen.

Etter frigjøringen av Finnmark ble den såkalte London-serien supplert med ytterligere to frimerker. Den komplette serien på åtte frimerker ble første gang lagt ut for salg i det frigjorte Finnmark 30. april 1945.

MOTIVER FRA MOTSTANDSKAMPEN

Det første merket i serien viser det norske torpedojagerskipet Sleipner. Skipet ble sjøsatt fra verftet i Horten 7. mai 1936. Det var på 597 tonn og skipet hadde en besetning på 75 mann. «Sleipner», med Ernst Ullring som skipssjef, gjorde seg bemerket i kamp i Romsdalsfjorden i april dagene i 1940. Det krysset siden Nord-sjøen og ankom Lerwick på Shetland 26. april 1940. I løpet av krigen eskorterte «Sleipner» 156 konvoier langs Storbritannias østkyst. Det neste merket viser en konvoi under månens

skinn. Nettene var ofte verst om bord, med ubåter lurende i natten. Merket er også en hyllest til alle krigsseilerne som seilte i handelsflåten under krigen, og som var avgjørende for krigens utfall. Den norske piloten Johannes Finn Seglem Greiner er foreviget foran flyet sitt i «Little Norway» i Canada, der de norske flygerne fikk sin opplæring før tjeneste i det norske flyvåpenet eller RAF (Royal Air Force). Teksten «Vi vil vinne» ble under krigen malt på Ringeriksveien i Portebakken i Nes i Hole kommune. Ordene ble malt av hjemmefrontsmannen Frans Aubert, som senere ble skutt av tyskerne på Akershus. Fotografiet ble smuglet ut av landet og gjengitt av en rekke aviser i den frie verden som et eksempel på norsk motstandskamp. Det nest siste merket i serien viser et motiv fra den norske brigade under en vinterøvelse i Skottland i 1942. Merket med den høyeste valøren «60 øre» viser Kong Haakon, som var et solid samlingsmerke for den norske motstandskampen. Motivet viser kongen i admiraluniform.

Krig på pennen

Det er kunstneren og journalisten Johan Bull som har tegnet alle frimerkene i «London-serien».

Johan Bull var en allsidig kunstner og journalist som oppholdt seg i mange år i USA hvor han livnærte seg som skribent, journalist, illustratør og satiriker, foruten som designer og formgiver. Han arbeidet blant annet for The New Yorker, Life, Colliers og The New York Times. Han ble berømt for sine portretter og vitsetegninger. Under 2. verdenskrig var han tilknyttet Regjeringens informasjonskontor i London. Et utvalg av Bulls artikler med illustrasjoner, «Krig på pennen» ble utgitt etter hans død i 1947.

Tyskerne marsjerer på Karl Johan 9. april 1945. Arkivfoto: Norges Hjemmefrontmuseum

Frimerkene som ble laget av den norske regjeringen i London ble tegnet av Johan Bull.

Skattefunnet i Israel

Enormt funn av arabiske gullmynter i havet utenfor Israel – kan ha vært betaling til soldatene som kjempet mot Harald Hardrådes hær i Jerusalem i 1036.

For kort tid siden offentliggjorde israelske myndigheter den utrolige historien om landets største funn av gullmynter gjennom tidene. Utenfor havnen i Ceasarea nasjonalpark i Israel fant dykkere over 2000 gullmynter. Gullmyntene er rundt 1000 år gamle og utgitt i et muslimsk kalifat som het Fatimid. Dette er et av de mest spektakulære gullmyntfunn i historien.

KALIFENS SOLDATER

Spekulasjonene har gått høyt om hva som er opphavet til skatten. Alle er enig om at den må komme fra et sunket skip, men hva skulle myntene brukes til? Kobi Sharvit, direktør for marin arkeologi i Israel mener at myntene kan ha vært betaling til kalifens soldater, som enten var stasjonert i Caesarea eller var i tjeneste i området. Caesarea ligger mindre enn 100 km fra Jerusalem.

ENORMT RIKE

De yngste myntene i skattefunnet er fra 1036 og mye tyder på at skipet med skatten derfor sank det samme året. På denne tiden foregikk det harde slag mellom keiseren for det øst-romerske riket, som omtales som det byzantinske riket, og kalifen av det arabiske kalifatet Fatimid. Hovedstaden i Byzantin var Konstantinopel, nåværende Istanbul, og hovedstaden i Fatimid kalifatet var Kairo. Fatimid var en enormt rike, som på det meste dekket hele eller deler av følgende nåværende land: Marokko, Tunisia, Algerie, Libya, Egypt, Israel, Libanon, Syria, Jordan, Saudi-Arabia, Jemen og Oman.

SYMBOLSK BY

Jerusalem var allerede på den tid en symbolsk viktig by for både de kristne i Byzan-

tin og muslimene i Fatimid. Byzantin tapte imidlertid byen til araberne alt på 600-tallet. Fra 900-tallet lå byen under Fatimid. Byzantin hadde fremgang etter årtusenskiftet og keiseren i Byzantin ønsket å erobre tilbake Jerusalem, slik at kristne pilegrimer igjen fikk tilgang til Jerusalem. Kampene var harde, men i 1036 inngikk keiseren og kalifen en fredsavtale. Keiseren sikret at kristne skulle få innpass i byen og keiseren skulle få lov til å restaurere kristne kirker og viktige kristne steder og symboler.

BERØMT HÆR

På den tid holdt keiseren seg med en berømt hær av leiesoldater som hovedsakelig besto av vikinger og ble ledet av Harald Hardråde. Harald Hardråde måttet flykte fra Norge som 15-åring etter slaget ved Stiklestad i 1030, hvor hans bror Olav den hellige falt. Harald Hardråde flyktet østover og dro etter hvert via de russiske elvene til Kiev og senere til Miklagard. Miklagard var vikingenes navn på Konstantinopel, hvor Harald Hardråde og hans hær tok jobb i livgarden til keiseren. Harald rykket oppover i hierarkiet til hærleder for kongens livgarde, og vikinghæren opparbeidet seg et ry for å være nesten uovervinnelige. De ble sendt av keiseren for å lede slag både på Sicilia og Bulgaria.

HARALD HARDRÅDE

I 1036 sendte keiseren, etter hva historikerne erfarer, den 21 år gamle Harald Hardråde og vikingehæren til Jerusalem. Historikerne er usikre på om Harald Hardråde og hans hær ble sendt til Jerusalem før eller etter fredsavtalen med kalifen. Hvis de ble sendt til Jerusalem før freden fant sted, er det faktisk en god mulighet for at myntene i den fantas-

Hvis de ble sendt til Jerusalem før freden fant sted, er det faktisk en god mulighet for at myntene i den fantastiske skatten som nylig ble oppdaget utenfor kysten av Israel var betaling for de arabiske soldatene som sloss mot Harald Hardråde og hans hær.

OLE BJØRN FAUSA

Det ble nylig funnet et stort antall mynter utenfor kysten av Israel. Foto: Kobi Sharvit / AFP / NTB scanpix

tiske skatten som nylig ble oppdaget utenfor kysten av Israel var betaling for de arabiske soldatene som sloss mot Harald Hardråde og hans hær.

FANTASTISK SKATT

Denne skatten med gullmynter er fantastisk i seg selv! Men hvis det virkelig er slik at dette var mynter på vei til soldatene som kjempet mot Harald Hardråde og hans viking-hær er dette en utrolig fascinerende skatt for oss nordmenn, enten man er interessert i mynter eller ei.

ARABISK KULTUR

Myntene vil ikke være å få kjøpt for samlere. Skatten tilhører de israelske myndighetene, og ifølge israelske aviser har fin-

nerne ikke engang fått finnerlønn. Men tilsvarende mynter som dem man fant i skatten går an å få tak i. De rimeligste koster bare noen tusenlapper. Myntene har høyt gullinnhold og er storslåtte å se på. De er løvtynne og har kunstneriske motiver med sitater fra koranen. Mange av disse myntene fant sin vei til Nord-Europa gjennom handelsruter og de har nok helt sikkert vært i Skandinavia i sin samtid. Mens vi her i nord laget enkle sølvmynter hadde araberne en langt mer utviklet kultur, hvor myntene hadde atskillig høyere kvalitet enn her hjemme.

Ole Bjørn Fausa

OLE BJØRN FAUSA

Rytterstatuen av Harald Hårdråde utenfor Oslo Rådhus er utført av Anne Grimdalen. Espen Bratlie / Samfoto / NTB scanpix.

«Jeg sa det i fjor og jeg sier det i år også; denne bransjen er det morsomste jeg kan tenke meg. Mitt engasjement for mynter og samleobjekter vil vare livet ut!»

OLE BJØRN FAUSA, TALER FOR REPRESENTANTER FRA VERDENS MYNTVERK OG NASJONALBANKER. SAMLERHUSET ER STØRSTE EIER AV WORLD MONEY FAIR.

*«For meg er den
alle medaljers mor.»*

Phil McDermott

Dronning Elizabeth II's hoffmedaljør.

WATERLOO-MEDALJEN

Blücher og Wellington / Adolf Menzel / 1858 - Foto: akg-images / NTB SCANPIX

*– Pistruccis mesterverk er utvilsomt den unike Waterloo-medaljen,
som skulle hedre seierherrene fra slaget ved Waterloo, sier Phil McDermott.
Han er Dronning Elizabeths hoffmedaljør.*

Det tok den gamle mester over 30 år å fullføre medaljen. Da var flere av seierherrene fra slaget døde. Selv om flere i årenes løp har ønsket å fullføre Pistruccis mesterlige livsverk, så var det ingen som hadde tatt sjansen, av frykt for å skade de gamle pregeverktøyene. Ingen, helt frem til en spesielt interessert vestlending fra Norge, fikk høre om denne «alle medaljers mor,» som ingen hittil hadde våget eller maktet å produsere.

Soldater iført tidsriktige uniformer og musketter fra Waterloo, stjernekokker, media og en rekke notabiliteter fra inn- og utland trippet spent omkring på den røde løperen til Samlerhusets mottakelse under World Money Fair i Berlin. Etter at en stappfull messehall hadde fått se en fantastisk film om den krevende produksjonen av

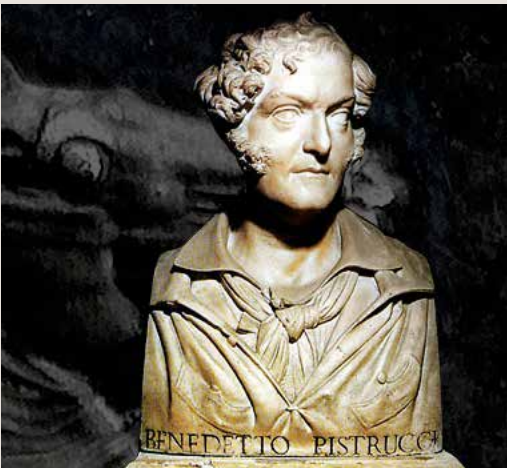

Soldater fra Napoleons tid voktet Waterloomedaljen.

Waterloo-medaljen kunne administrerende direktør Ole Bjørn Fausa fra Samlerhuset entre scenen sammen med Phil McDermott fra Worchestershire Medal Service. Det brøt ut spontan jubel og applaus, som blandet seg med lyden av smellene fra de spretende champagnekorkene, da de endelig kunne heve den massive to kilo tunge medaljen i rent sølv over hodet!

SLAGET VED WATERLOO

Prins George av Storbritannia, Keiser Franz I av Østerrike, Tsar Alexander I av Russland og Kong Friedrich Wilhelm III av Preussen var de allierte herskerne som hadde erklært Napoleon krig. Slaget ved Waterloo fant sted 18. juni 1815 ved den belgiske landsbyen Waterloo, rundt 10 km sør for den belgiske hovedstaden Brussel. I slaget som ble

Benedetto Pistrucci

Benedetto Pistrucci (29. mai 1783 - 16. september 1855) var en fremragende italiensk gravør, medaljist og myntgravør som ble sjefsmedaljør hos Royal Mint i England.

Pistrucci var født i Roma. Han ble utdannet i Roma, Bologna og Napoli. Pistrucci lærte seg å modellere i voks hjemme, angivelig fordi han måtte holde seg i ro etter et slagsmål. Hans modeller fikk positiv oppmerksomhet og førte til at han fikk jobb som brosjemaker for kjøpmannen Domenico Desalief. I en alder av 15 år fikk han lærlingeplass hos perlegravør Nicolo Morelli (1771-1830). På tegneakademiet i Campidoglio vant han førstepris i skulptur. Allerede året etter forlot han sin herre og mester for å starte for seg selv.

I 1802 ble Pistrucci gift med kjøpmannsdatteren Barbara Folchi. Han fortsatte å jobbe i Roma, slå ut portretter på brosjer og graverte gaveartikler inntil 1814. Da flyttet han til Paris i Frankrike i desember 1814. Her designet han blant annet en brosjé av Napoleon. Han flyttet så videre til London, England i 1815, og ble en meget vellykket og velstående brosjedesigner og smykkemaker, og

ble til slutt presentert for Master of the Mint, Wellesley Pole, sjefsmedaljør hos Royal Mint i London. Pole tilbød ham stillingen som sjefsmedaljør hos myntverket med eget hus og en lønn på svimlende 500 pund. Men han fikk aldri formelt tiltre stillingen fordi han var utlending! I 1828 kom man til slutt til et kompromiss der William Wyon ble gjort til sjefsgravør og Pistrucci til sjefsmedaljør.

Her skapte Pistrucci blant annet den populære St.George og Dragen-utformingen som den dag i dag brukes på britiske sovereign-gullmynter. Han graverte også myntportretter av George III og Georg IV. Blant annet graverte han motivet til «crown»-myntene i 1821-1822, som ble kalt for «den vakreste mynt i Europa» av direktør Denon for det franske myntverket. Han designet også kroningsmedaljen for George IV etter hans besøk i Irland i 1821 og et segl av sølv for Hertugdømmet Lancaster.

Napoleon Bonapartes siste, ble den tidligere franske keiseren endelig beseiret av de britisk-prøyssiske hærene ledet av general Arthur Wellesley, den første hertug av Wellington, og general Gebhard Leberecht von Blücher. Like etter slaget ble Napoleon avsatt og sendt i fangenskap på St. Helena i Sør-Atlanteren, der han tilbragte resten av sitt liv.

Slaget ved Waterloo hadde avgjørende betydning i sin samtid. Det avsluttet en mer enn tyve-årig periode med bitre stridigheter, og ble etterfulgt av en lang fredsperiode, og den største økonomiske oppgang man inntil da hadde sett. Det skulle ta 99 år før Europa igjen ble kastet ut i en like omfattende krig som Napoleons-krigene var.

MEDALJEN

Pistrucci ble betalt 3500 pund, eller sju års-lønner, for å lage medaljen. Meningen var å gi den til seiersmaktenes regenter etter slaget ved Waterloo. Medaljen ble påbegynt i 1817, men medalje-verktøyet ble ikke levert til Royal Mints myntmester før i 1850. Da var allerede tre av de fire seierherrene fra Waterloo døde!

Det var Hertugen av Wellington som i et brev til Kongen hadde foreslått at de allierte i det vellykkede slaget ved Waterloo burde hedres med en medalje. Hans bror på Royal Mint var ikke sen om å følge oppfordringen. 11 juli 1815, heter det i et brev fra Master of the Mint, WW Polen, til president i Royal Academy:

«Jeg har blitt befalt å slå to Medaljer ved Royal Mint til markeringen av slagene ved Les Quatre Bras og Waterloo, en i gull, av den største størrelsen, for å hedre den allierte hæren under hertugen av Wellington, prinsen av Orange og hertugen av Brunswick, og av den prøyssiske hæren under Felt Marshal Blucher. Denne medalje vil trolig bli gitt til hver av statene i allianse med Prince Regent, til sine ministre og generaler. »

Flere medaljister ble oppfordret til å sende inn sine forslag til design for medaljen. Pistruccis design ble valgt fremfor et design av John Flaxman, som hadde blitt anbefalt av The Royal Academy. Men på grunn av en intern strid ved Royal Mint mellom Pistrucci, Pole, og Wyon om stillingen som administrerende gravør, så

«Løvehøyden» markerer Napoleons endelige tap i slaget ved Waterloo. Det 40 meter høye minnesmerket er bygget av nederlandske kvinner og 390.000 kubikkmeter jord fra slagmarken.

Napoleon mistet lykkemynten sin før slaget ved Waterloo

Det fortelles at Napoleon hadde mistet lykkemynten sin før slaget ved Waterloo. Mynten skal ha vært en fransk englemynt, signert myntgravør Augustin Dupré. Englemotivet ble introdusert på fransk mynt i 1791 av gravøren Augustin Dupré . Som hengen kristen hadde Dupré utviklet en dyp fascinasjon for mystisisme og skytsengler. Under den franske revolusjon ble Dupré fengslet. Senere unnslopp han guillotinen på mirakuløst vis . Under flukten kom en englemynt til å spille en viktig rolle. Siden dengang har franske englemynter fått mytisk status som lykkemynt.

Napoleon Bonaparte hadde alltid en englemynt med seg. Kvelden før han ble beseiret i slaget ved Waterloo 1815 sies det at han hadde mistet mynten. Under første og andre verdenskrig brakte mange piloter med seg englemynter i kamp.

«Da pregingen
skjedde følte
det som et
jordskjelv.»

PHIL McDERMOTT

Se pregingen av den
spektakulære
medaljen her:
<http://bit.ly/18DGphh>

fikk arbeidet på medaljen en treg start. Pågående personalkonflikter i Royal Mint, lønnstvister, en tung arbeidsbelastning, og den særdeles krevende kompleksiteten i den foreslåtte utformingen av Waterloomedaljen, var alle medvirkende faktorer til hvorfor det tok Pistrucci 33 år å fullføre sitt mesterverk. I 1849 var verktøyet ferdig, men bare i form av design og utforming. Pistrucci døde i sitt hjem, Flora Lodge, Englefield Green, i nærheten av Windsor med, «betenelse i lungene,» den 16 september 1855. Selv om flere i tidens løp hadde ønsket å gjøre medaljen ferdig, var det ingen som tok sjansen på å fullføre Pistruccis livsverk fordi de fryktet at verktøyet skulle sprekke under det enorme trykket som trengtes.

OM Å REALISERE EN LEGENDE

-Pistruccis medalje til slaget om Waterloo har i samlekreter vært en legende i over 150 år. Jeg har kjent til historien, sier Ole Bjørn, og som alle andre har jeg nok syntes litt synd på Pistrucci. Tenk at han jobbet i 33 år på sitt mesterverk, bare for å oppleve at medaljen viste seg for krevende å prege.

Hvordan har det seg at Samlerhuset har blitt involvert i å realisere Pistruccis verk, så lenge etterpå?

SPURT AV «WATERLOO 200»

-Samlerhuset ble for halvannet år siden spurt av organisasjonen Waterloo 200 om vi kunne bistå i arbeidet med samleobjekter til 200-årsjubileet. Waterloo 200 er en europeisk paraplyorganisasjon for EU-land som har tilknytning til Napoleonskrigene og slaget ved Waterloo i 1815. Organisasjonen er involvert i det enorme arrangementet som skal finne sted i Waterloo 18. juni i år, hvor det er ventet 700.000 gjester over en periode på tre dager. Alle EU-landenes overhoder kommer, og slaget mellom Keiser Napoleon på den ene siden og Hertugen av Wellington og Feltmarskalk von Blücher på den andre siden skal gjenskapes med tusenvis av statuer.

-Vi var naturligvis beåret over forespørselen, og selvsagt takket vi ja. Waterloo 200 ville at jubileet skulle markeres på en verdig måte, og en målsetting var at samleobjektene skulle forene fortid og nåtid på en god måte, forteller Fausa.

-Sammen med Waterloo 200 gikk vi i gang med å få en komplett oversikt over alle medaljer som

tidligere er utgitt i tilknytning til slaget. Det har jo kommet ulike medaljer fra flere forskjellige land. I dette arbeidet samlet vi museumsjuratorer og mynt- og medaljeeksperter fra flere land. Det tok selvsagt ikke lang tid før praten kom inn på Pistrucci og medaljen som ikke lot seg prege. En av ekspertene som var med under samtalen var nederlander Klaas Dijkhuizen, som kanskje er Europas fremste ekspert på medaljer og medaljepregingskunsten. Dijkhuizen hadde inngående kjennskap til Pistrucci, og han overrasket oss med en spennende opplysning. -Jeg vet hvor det uferdige arbeidet til Pistrucci finnes. En gipsavstøpning skal finnes i Det kongelige britiske myntverkets gamle museumsarkiver!

DER OG DA STO DET TINDRENDE
KLART FOR MEG

-Der og da sto det tindrende klart for meg: Verdens mest ambisiøse medaljeprojekt skal endelig realiseres. Men alle forsto at vi ikke hadde god tid. Det er en enorm jobb som ligger mellom en skjør gipsavstøpning og en ferdig medalje i sølv og gull på hele 140 millimeter, sier Fausa. -Det var langt fra sikkert at det ville være mulig. Men jeg ga umiddelbart beskjed til de andre: Her skal vi forene all kompetanse som finnes i Europa, og det skal ikke stå på økonomien og innsatsen for å få realisert dette.

-Som prosjektleder for Pistrucci-medaljen engasjerte vi Dronning Elizabeth II's hoffmedaljør, Phil McDermott. McDermott lager nesten alle de storslåtte ordenene som dronningen tildeler britiske borgere fra tid til annen. McDermott er juveler og leder det svært respekterte medaljeverkstedet med 25 ansatte. Ved siden av hans egne krefter sørget vi for at myntverk i Norge, Nederland og Tyskland ble involvert, herunder noen av Europas aller fremste gravører. Produksjonen er så komplisert at ingen har gjort noe lignende i Europa før.

EN ÆRE SOM IKKE KAN BESKRIVES

-Hvorfor er det viktig å realisere Pistruccis mesterverk?

-Pistrucci er en av verdens største mynt- og medalje-gravører, forteller Fausa. -Hans motiv av St. George og dragen har vært å finne på britiske sovereign-mynter i 200 år. Knappest noe myntmotiv har levd så lenge i moderne tid. Pistrucci er en legende, og for oss som er glad i storslått mynt-

«Der og da sto det
tindrende klart for meg:
Verdens mest ambisiøse
medaljeprojekt skal
endelig realiseres.»

OLE BJØRN FAUSA

og medaljekunst er Pistrucci det samme som Rembrandt eller Munch for de som liker annen form for kunst. Å få være med og realisere hans aller største kunstverk er en ære som ikke kan beskrives, forteller Fausa. – Det er fantastisk å vite at samlere og medalje-entusiaster over hele verden endelig kan få se kunstverket som de bare har lest om. For meg er dette litt som å få være med å finne Skrik av Munch.

– Pistrucci-medaljen er enestående detaljert og storslagen. Det er sannsynligvis Europas mest ambisiøse medalje gjennom alle tider. Klart den måtte preges om det var mulig, sier Fausa. – Og hvis man skal minnes 200-årsjubileet på en mest mulig storslått måte synes jeg ingenting er mer grandios enn å realisere Pistrucci's Waterloo-medalje. Det er verdt å vente 200 år på denne!

PUTIN LA KONFLIKTER TIL SIDE OG SENDTE SIN AMBASSADØR

De fire første medaljene som var preget gikk til statsoverhodene i de fire viktigste allierte nasjonene som beseiret Napoleon. – I en stund med alvorlige problemer i Øst-Vest samarbeidet synes jeg det er gledelig at president Putin la konflikter

til side og sendte sin ambassadør for Storbritannia for å ta imot medaljen på sine og Russlands vegne, 200 år på overtid. Ambassadøren fortalte at Putin foreslo at medaljen enten skal innlemmes i Eremitasjen i St. Petersburg eller i krigsmuseet i Moskva. Prøyssen var en av de viktigste landene på alliert side, men finnes som kjent ikke som eget land i dag. I Prøyssen sted gikk medaljen derfor til Tyskland og Bundeskanzler Angela Merkel. – Fra Tyskland er vi meddelt at deres medalje skal plasseres i nasjonalmuseet i Berlin. Jeg må innrømme at jeg er stolt på Samlerhusets vegne når jeg ser hvilken vekt statsoverhodene legger på denne medaljen. Det gir en god følelse å vite at Samlerhuset har bidratt i å realisere dette kunstverket. Det er uten tvil en svært viktig medalje i Europas historie.

PREGING FØLTES SOM JORDSKJELV

Blant Europas nålevende myntgravører er det bare et fåtall som kunne makte en slik oppgave. Vi fikk tak i noen av de beste, forteller Phil. Verktøyet ble håndlaget basert på en modell etter en 3D data innsanning av den originale gipsmodellen. Etter at en ny modell ble laget ble en flytende gum-

mimasse helt over den nye modellen. Massen størknet og man kunne få en støpeform for videre utarbeidelse av verktøyet. Da medaljen skulle preges måtte det er trykk på 2500 tonn til for å makte å prege den ytterst detaljerte og dypt utskårede medaljen. –For å gi et bilde av det trykket som må til, så måtte du ha satt 2500 minivan biler med vekt på 1000 kg hver oppå hverandre, sier Fausa. Det hadde blitt et tårn som hadde blitt dobbelt så høyt som Galdhøpiggen, om hver minivan var to meter høy. Vi måtte støpe et eget betongfundament under pregemaskinen for at den skulle tåle trykket. –Da pregingen skjedde føltes det som et jordskjelv. Det smalt og ristet, forklarer Phil. &

Les mer på
samlarhuset.no

Nye sedler fra Norges Bank

Nylig avholdt Norges Bank en konkurranse om utforming av motiver til en ny seddelserie. Av åtte finalister ble bidraget fra den grafiske designeren Enzo Finger kåret til vinner, men det er ikke hans motiver som vil prege de kommende sedlene.

I stedet bestemte Norges Bank at de skal arbeide videre med en kombinasjon av to innleverte forslag – Snøhetta Design med sitt piksel-design skal være utgangspunkt for baksiden av seddelen. Forsiden skal ta utgangspunkt i forslaget fra The Metric System.

Pixler og metrisk system vil prege de nye norske sedlene. Foto: Norges Bank.

Mektige keisere, blodige slag, gladiatorkamper, Julius Cæsar og Kleopatra, fantastisk arkitektur, hat, kjærlighet og sjalusi, overdådige orgier, vekst og fall. Romerriket har alt. Også noen av verdens vakreste mynter.

ROMERRIKE ÅR 200

«Å samle på romerske mynter er ekstremt interessant.»

GEORG KLAMMT

Georg Klammt, numismatiker, Samlerhuset

Det romerske imperium var et av verdens mektigste imperier. Bystaten Roma hadde ved militær-makt og allianser sikret seg herredømme over enorme landområder. På sitt største i det annet århundre omfattet Romerriket hele Europa vest for Rhinen og sør for Donau, inkludert dagens England og Romania, hele Afrika nord for Sahara, og Levanten, inkludert dagens Tyrkia.

«EKSTREMT INTERESSANT» MED ROMERSKE MYNTER

–Å samle på romerske mynter er ekstremt interessant, sier Georg Klammt hos Samlerhuset. Han har i mange år vært Samlerhusets ekspert på området. De fleste romerske mynter har også en pris som er overkommelig for de fleste samlere. Mange velger å samle på romerske mynter fra forskjellige keisere. Da får man samtidig med seg de ulike tidsepokene i romerrikets historie. De fleste har hørt om Cæsar, Brutus og Nero, men det er mange flere spennende keisere, som for eksempel Konstantin I. Han som på mange måter la grunnsteinen for vår vestlige sivilisasjon slik vi kjenner den i dag.

MYNTER SOM SOLDAT-BETALING OG PROPAGANDA

Myntene ble først og fremst benyttet som betaling til soldatene i de mange slag som keiserne utkjempet. Myntenes motiver var nøye utvalgt og bevisst benyttet som propaganda. Under kampanjen i Gallia valgte for eksempel Julius Cæsar å bruke bilde av en elefant som trækker i stykker en gallisk krigstrompet. Dette skulle selvsagt indikere makt og seier over gallerne. Beseiringen av Jerusalem fikk også sin egen mynt, der vi ser en jødisk fange under palmetreet.

SLIK TJENTE STATEN PENGER

Sølvmynter var lenge kun produsert i Roma. Verdien på sølvmyntene var knyttet til sølvverdien i myntene, men alltid med et visst påslag. Forskning viser at sølvmynter fra de tidligste periodene kunne ha pålydende verdi på alt fra 1,5 til oppimot 3 ganger sølvverdien. Det var slik staten «tjente penger». Desto større pålydende verdi i forhold til sølvverdien, jo større ble overskuddet.

LØNNETHÆREN

De fleste sølvmynter ble brukt til å betale

Romersk soldat tar livet av sin fiende. Bronsemynten kan kjøpes fra Samlerhuset blant flere andre ekte antikke mynter fra Romerriket.

«Ulvemynten»: Barna Romulus og Remus ble i følge sagnet funnet i skogen og oppfostret av en ulvmor. Romulus skal siden ha grunnlagt Roma!

«Brutusmynten»: «Også du, min sønn Brutus?!» Julius Cæsars adoptiv sønn Brutus var med i «Frihetspartiet» som myrdet Cæsar. Da han ble keiser slo han egen mynt.

Under kampanjen i Gallia fikk Cæsar fremstilt en mynt der en elefant knuste en gallisk krigstrompet. Mynten symboliserte overlegen militær styrke.

Romas seier over Jerusalem ble markert med myntutgivelse og viser blant annet en jødisk fange under et palmetre.

Giovanni Paolo Pannini. Pantheon, National Museum of Art. Copenhagen. Denmark.Foto: Prisma / Album / NTB Scanpix.

Forum Romanum. Foto: Stefan Hefe

Pierre de Cortone. Julius Cæsar viser Kleopatra til tronen. Lyon, musee des Beaux Arts. Foto: leemage / AFP / NTB scanpix

Romerrikets store hær. Legionærene var datidens overklasse og ble betalt med sølv. Bronsemynter med lavere metallverdi ble brukt i daglig handel ogandel. Det varierte fra provins til provins hvor mange bronsemynter som gikk på en sølvmynt.

ROMERSKE MYNTER UTKONKURRERTE ANDRE LANDS MYNTER

Mens de første myntene ble utgitt i Lydia ved Egeerhavet i nåværende Tyrkia rundt 650 før Kristus, kom ikke de første romerske myntene før et par hundre år senere. I mellomtiden hadde et utall greske bystater utgitt fantastiske mynter og utviklet selve myntpregeteknologien til å bli en kunstart. Greske samfunn på den italienske halvøy utga mynter lenge før romerne. Da romerne først kom på banen tok det imidlertid ikke lang tid før de utkonkurrerte grekerne.

MYNT SOM MAKTSYMBOL

Da de første romerske myntene så dagens lys var det ikke primært for å bli brukt som betalingsmiddel, men fordi romerne mente at mynter var viktig som symboler for en sivilisasjon som gjerne ville vise seg like vellykket som den greske. De første keiserne la stor vekt på hvordan de fremsto på mynter. Portrettene var ofte forseggjorte kunstverk, der keiseren fremsto atskillig flottere og stoltere enn han i virkeligheten var. Mange portretter fremstiller keiseren med gudelignende trekk. I en samtid preget av helt andre kommunikasjonsformer enn i dag var mynter en viktig måte å symbolisere hvem som hadde makt, og

mynter var ofte den eneste måten keiseren kunne formidle til alle hvem som styrte og hvordan han så ut.

KOMITEBESTEMTE MYNTMOTIVENE

Motivet på romerske mynter var aldri tilfeldig. Allerede 300 år før Kristus fikk romerne satt ned en komite som skulle bestemme myntmotivene. Denne besto av fremstående adelsmenn som aspirerte til å bli senatorer. Komiteen ble kalt «myntmann-trioen», fordi den lenge besto av tre personer, helt til Julius Cæsar utvidet komiteen til fire. Det er forbløffende at denne institusjonen fungerte nesten uavbrutt etter de samme prinsipper i 600 år!

DET UTGIKK EN MYNT FRA KEISERAUGUSTUS

Frem til Julius Cæsars tid hadde myntene aldri motiv av den herskende leder. Men Julius Cæsar brøt denne tradisjonen da han selv befalte å bli avbildet på mynt. Julius Cæsar var ikke keiser selv, men var diktator og militær leder i den romerske republikken. Han var sentral for overgangen fra republikk til keiserrike i 27 f.Kr. Da keiserriket ble etablert og den første keiser tok makten videreførte man denne skikken, og dette var begynnelsen på en lang tradisjon hvor keiserrikets mynter bar keiserens portrett. Første keiser var som mange vet keiser Augustus, han vi kjenner igjen fra juleevangeliet («Det skjedde i de dager at det utgikk et bud fra keiser Augustus om at...»)

OM Å BYGGE OPP EN ROMERSK MYNTSAMLING

Mange samler romerske mynter rett og slett ved å bygge opp en samling med én mynt for hver keiser. En stor mengde keisere er det mulig å skaffe seg for en rimelig penge, mens noen er uhyre kostbare og atter andre er ukjente på mynter, rett og slett fordi de ble drept kort tid etter at de kom til makten.

GUDENES MYNTER

Frem til Konstantin den store innførte kristendommen i Romerriket tidlig på 300-tallet var det greske eller hellenske guder man bekjente seg til. Gudene er hyppig brukte motiver både på greske og romerske mynter. Ofte slo keiseren seg i hartkorn med disse gudene gjennom å ikle seg gudelignende symboler, og noen keisere var i så måte verre enn andre. Keiser Commodus gikk nok lengst av alle. Han avbildet seg selv på mynt innhyllet i løve-skinns slik som krigsguden Herkules, og på omskriften kan man lese at han var rein-karnasjonen av denne guden.

MYNT SOM STYRKET ARVEREKEFØLGEN

Myntmotiver var ofte så viktige for keiseren at noen keisere av og til beordret alle mynter med motiv av den foregående keiseren inndratt og nedsmeltet. Noen keisere brukte også å avbilde sine foretrukne etterfølgere, som gjerne var en av keiserens sønner, for å propa-

gandere for en ønsket arverekkefølge. Dette styrket kandidatens muligheter. Ikke sjelden bar mynter politiske budskap.

MYNT SOM OMSKREV HISTORIEN

De romerske keisere var nesten konstant i krig, enten for å øke rikets utbredelse eller for å forsvare det. Mynter var et nyttig redskap for å fortelle om triumfer, og det er ikke få mynter av denne type. «Seier over barbarene» var en hyppig brukt tematikk. Man kan gjerne omtale dette som minnemynter. Noen keisere brukte anledningen til å omskrive historien. Keiser Philip utga en mynt i år 244 som fortalte at Romerriket hadde inngått fred med det persiske riket. I realiteten hadde keiseren betalt enorme summer for at perserne skulle la han være i fred.

ROMAS VEKST OG FALL FIKK SIT T UTTRYKK PÅ MYNTENE

Andre halvdel av 200-tallet var en nedgangstid for Romerriket. Det var utallige interne oppgjør og keisere kom og gikk i hurtig tempo. Samfunnsliv falt og dette kan man lese gjennom myntene. De inneholdt mindre og mindre sølv og ble av stadig ringere kvalitet, og fortalte en historie om stor inflasjon og tilbakegang. Mens myntene på første halvdel av 200-tallet besto av godt over 50% sølv, hadde de mot slutten av århundret ned mot 2% sølv i seg, og de kunne knappst omtales som

sølvmynter. Keiser Diokletian fra dagens Split i Kroatia var keiseren som skulle sette en stopper for dette. Fra fattige kår jobbet han seg oppover i hæren og ble til slutt keiser. Han fikk både reformert styresettet og han fikk etter hvert gjeninnført en sterk valuta. Det var han som innførte systemet med fire keisere som hersket over hver sin del av riket. Myntene bar portrett av hver av disse provins-keiserne. Her var ikke portrettlikhet det viktige, men målet var at myntene skulle symbolisere sterke egenskaper som keiseren hadde.

Den ledende valutaen i Romerriket var denar (eller denarius), som ble innført i 211 f.Kr. Da denaren ble introdusert veide den 4,5 gram og besto av rent sølv. Det er et stort sammenfall mellom opp- og nedgangstider i Romerriket og sølvinnholdet i myntene. Dårige tider skyldes ofte vanskelig tilgang på sølv og dermed svake statsfinanser. Det ser ut som om det ble mindre sølv i den vestlige verden etter hvert, som igjen påvirket sølvinnholdet i myntene, uten at historikerne kan fastslå eksakt hvorfor. En teori er at mye av sølvet forsvant til araber-verden og India i datidens handel. En annen teori knyttes rett og slett til romernes nedadgående lykke på slagmarken. Det fantes få sølvforekomster i Italia og andre sentrale deler av Romerriket, og tilgangen på sølv hadde derfor en direkte sammenheng med plyndring og seiere i Romerrikets ytterkanter. &

Kuppet i Norges Bank

Med livet som innsats, og i all hemmelighet, utførte krigshelten Gunnar Sønsteby et kupp mot Norges Bank i 1942 i ren Olsen-banden stil.

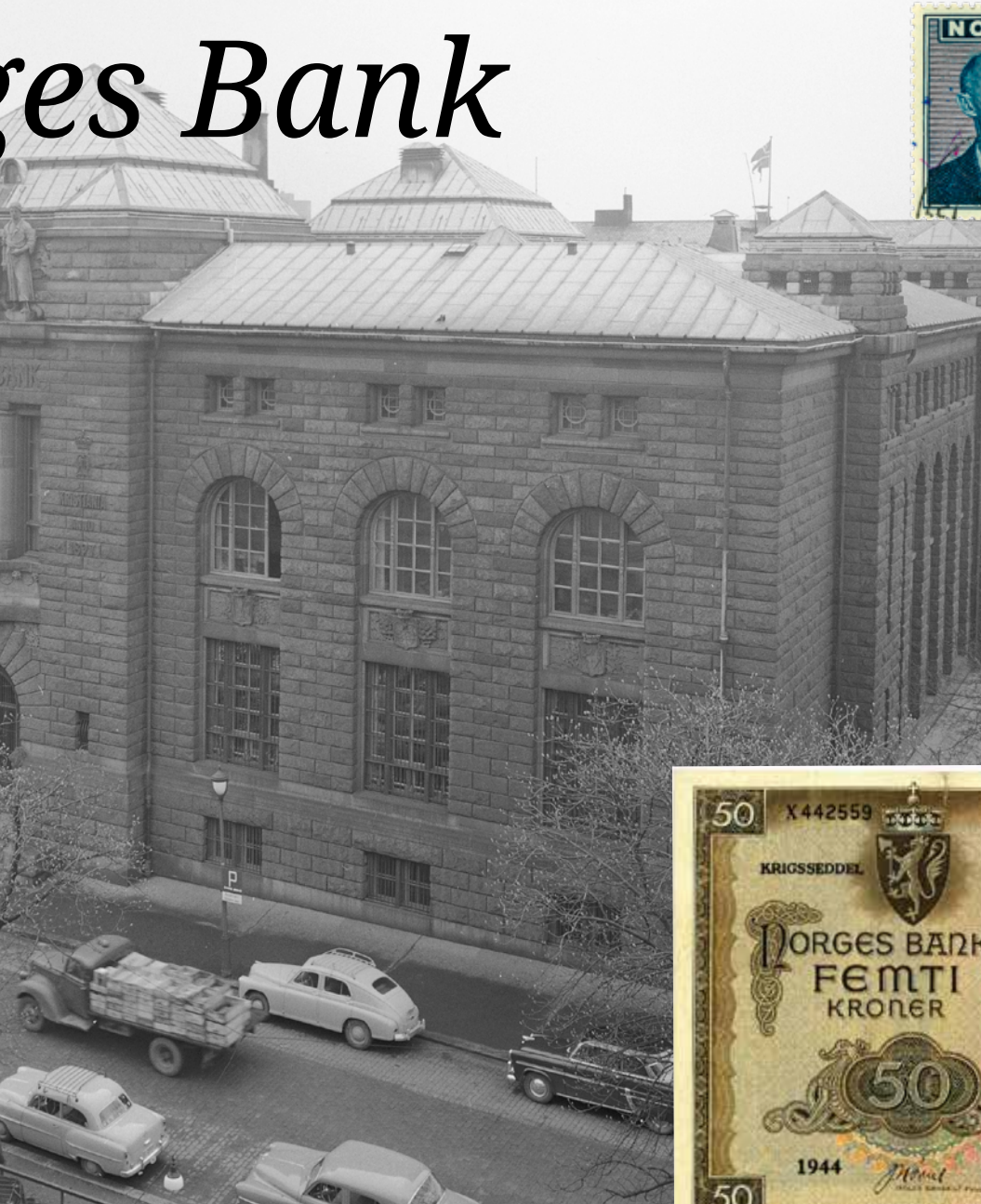
Sønsteby var en norsk agent og motstandsmann under nazistenes okkupasjon av Norge i 1940-45. Han ledet Kompani Linges aksjonsgruppe, også kalt Oslogjengen, der han sammen med andre motstandsmenn utførte spektakulære og vellykkede operasjoner.

En av disse operasjonene var å stjele trykkplater fra Norges Bank, etter ordre fra London-regjeringen. Krigen hadde vart i over tre år, og motstandsbevegelsen trengte penger. De stjålne trykkplatene gjorde det mulig å trykke penger i smug.

Sønsteby stod i ledtog med nasjonalbanksjefen. Han spaserte inn i hvelvet i et ube-

voktet øyeblikk. Tok med seg fire trykkplater, som ble gjemt i en sekk med kull. Kjørte de til Kongsvinger og fikk de videre over til Sverige, der de ble kopiert.

Kort tid etterpå gikk Sønsteby samme vei som han kom, og leverte tilbake trykkplatene, slik at ingen skulle oppdage at de hadde vært borte. Platene ble så fraktet til London, til seddeltrykkeriet Waterlow & Sons Ltd. der trykkeoppdraget ble utført. Takket være den vellykkede aksjonen kunne den norske London-regjeringen i eksil trykke opp 400 millioner norske kroner, i følge NRK. Sedlene ble ikke perfekte nok til at regjeringen tok sjansen på å bruke dem i det okkuperte Norge. Den første seddelserien ble derfor aldri satt i omløp. 2 millioner kroner av det andre seddelserieopptrykket av de såkalte «krigssedlene» fra 1944, ble satt i omløp ved at allierte soldater ble utstyrt med disse pengene under frigjøringen av Finnmark.

Norges Bank. Foto: Aktuell / NTB scanpix

Kong Haakon garanterte for London-pengenes verdi

Under 2. verdenskrig ble det trykket to norske seddelsier og laget norske mynter i London. Kong Haakon garanterte for London-pengenes verdi.

Det norske Londonsettet med mynter fra 2.verdenskrig er den eneste nasjonale norske myntutgivelsen under okkupasjonen av Norge. Myntserien består av tre mynter med valørene 50, 25 og 10 øre. Myntene er utført i nikkelmessing og preget av Det Kongelige Britiske Myntverket.

Årsaken til at den norske regjeringen i England fikk preget myntene var for å ha en myntreserve i beredskap ved en eventuell alliert landgang og gjenerobring av Norge.

De norske London-myntene var motivmessig kopier av våre nasjonale førkrigsmynter, med kong Haakon VIIIs monogram, valgspråk og kongekrone. Okkupasjonsmaktens mynter manglet begge disse nasjonalsymbolene. Både kongekronen og H7-monogrammet var fjernet fra preget.

Kong Haakons monogram «H7» var et av de mest brukte protestsymbolene under krigen. Både London-sedlene fra 1942 og 1944 bar kongens monogram. I likhet med myntserien som ble laget i London. Sedlene fra 1944 var også påtrykket «Krigsseddel». Sedlene som først ble trykket i 1942, var ment å

skulle hjelpe den norske regjering i eksil med omveksling mot den eksisterende seddelmasse, dersom Norge skulle gjenerobres militært.

Tanken bak London-sedlene som ble trykket i 1944 var at de kun skulle brukes i en kort periode dersom krigens gang hadde fremtvunget en etappevis militær gjenerobring av Norge med norske og allierte troppestyrker. Hvis dette ville inntreffe mente London-regjeringen at en egen seddelutgave måtte forberedes, slik at sedlene kunne tas i bruk øyeblikkelig i de deler av Norge som var blitt befridd. I utgangspunktet er denne 1944-utgaven svært lik London-sedlene fra 1942, men ett ord skiller seg spesielt ut fra forgjengeren: Ordet «Krigsseddel» er påtrykt to ganger på sedlenes advers. Her var det ekstremt viktig å understreke at dette var rene unntakssedler som kun skulle brukes i en meget kort tidsperiode.

Et symbol som finnes på alle London-sedlene er det kronede H7-symbolet, selve kongesymbolet som fortalte alle at Kong Haakon VII sto som garantist for Londonregjeringen og dens utstedelse av egne sedler. Dette H7-symbolet ble forøvrig et av de sterkeste og mest brukte protestsymbolene under den annen verdenskrig. Et annen detalj som går igjen på samtlige Londonsedler er signaturen: J(ens Martin) Nørve. Han signerte sedlene «etter særskilt fullmakt» som det står påtrykt under signaturen, og han var nestformann i Norges Banks direksjon i London.

Myntene som ble slått i London var Kong Haakons monogram «H7».

Støtt Gunnar Sønstebys Minnefond

Årets pris ble tildelt tidligere generalsekretær i Norsk presseforbund Per Edgar Kokkvold og journalist Kristin Solberg. Aftenpostens korrespondent i krigsområder som Afghanistan og Midtøsten.

Tidligere forsvarssjef Harald Sunde trakk frem deres kamp for ytringsfriheten som sentral for tildelingen av prisen. Ytringsfrihet og pressefrihet var også av sentral verdi for Sønsteby fastslo Sunde.

Samlerhuset støtter fondet og administrerende direktør i Samlerhuset, Ole Bjørn Fausa, oppfordrer alle til å bidra med en gave til minnefondet.

For å fortsette arbeidet Gunnar Sønsteby gjorde ønsker fondet å stimulere til videre arbeid for fred og demokrati. i Gunnar Sønstebys ånd. Stiftelsen Gunnar Sønstebys minnefond har til formål å utdele Gunnar Sønstebys pris til den person eller organisasjon som i handling har fremstått

som en modig forsvarer av de grunnleggende verdier i vårt demokrati, herunder holdt forsvarslinjen levende og bidratt til at vårt forsvar trygger landets frihet og uavhengighet. Stiftelsen kan i tillegg gi økonomisk støtte til forskning, utdanning og annet arbeid med informasjon om okkupasjonstiden 1940 til 1945, samt til formål som ivaretar norske krigsveteraners interesser.

Gi ditt bidrag til fondet:
Fondets konto: 1503 40 03065

Sedlene som ble trykket i London

Olav Tryggvason penningen

Norges første mynt

MÜNZKABINETT I BODE MUSEET i Berlin ligner aller mest på en festning der det troner mektig over elven Spree, som løper som en vollgrav omkring den praktfulle bygningen. Museet huser Keiser Wilhelms staselige skatter, deriblant en storslagen myntsamling.

SIGBJØRN LARSEN
REDAKTØR

I kabinettet er myntene fra vikingtiden sir-
lig plassert bak skuddsikkert glass i et av
rommene. I katalogen finner vi en mynt
som er benevnt som Olav Tryggvason pennin-
gen. Det var målet for min skattejakt denne
dagen, da jeg fylt av forventning og spenning
møtte opp i køen som hadde dannet seg foran
hovedporten like før åpningstid.

I «vollgraven» ved museet padlet det rundt en
sothøne. Det tok jeg som et godt tegn, og entret
forventningsfull over broen til Bode Museet.
Presis klokken 10.00 ble de store smijernspor-
tene utenfor museet åpnet av fire uniformerte
sikkerhetsvakter. Jeg hadde på forhånd skaffet
meg en avtale med Dr. Karsten Dahmen i
myntkabinettet. Kvinnen på forværelset meldte
min ankomst og en hyggelig og hjelpsom kon-
servator kom meg i møte. Han hadde også gjort
hjemmeleksen sin. For blant alle museets tuse-

ner av katalogiserte mynter så hadde han funnet
frem til nettopp den skatten som jeg var kom-
met for å se. Hjertet mitt sank i brystet på meg
da jeg bare fikk se den digitalt. Som et innsca-
net bilde. Det blir liksom noe annet enn å få se
den i virkeligheten.

DOKTOR PÅ GARDINTRAPP

Det var Ole Bjørn Fausa som hadde introdusert
meg for Olav Tryggvason penningen. Det
skulle være fem kjente eksemplarer i hele ver-
den. To i Sverige, to i Danmark og en i museet
i Berlin. Mynten er på en måte den monetære
konfirmasjonsattesten på at Norge nettopp var
blitt et eget land med sin egen valuta. Utmyn-
tet og satt i omløp av en norsk vikingkonge.
Doktoren i myntkabinettet måtte kanskje ha
sett min skuffelse for han gjorde nå alt han
kunne for å finne tak i mer stoff om denne
mynten som hans besøkende der oppe fra nord

Münzkabinett i Bode Museet ved elven Spree, minner om en festning.

«Kan de 6000 myntene og den store sølvmengden rett og slett være den norske statskassen til Olav Tryggvason?»

SIGBJØRN LARSEN

Les mer om Norges første mynt på www.samlerhuset.no

hadde kommet så langveisfra for å se. Snart stod han på toppen av en gardintrapp og fisket fram en bok fra en av de øverste hyllene i biblioteket. Ivrig bladde han opp og viste meg artikkelen i Zeitschrift für Numismatik , skrevet av en av Tysklands store guruer i myntenes verden, Hermann Dannenberg. I den tyske artikkelen fikk jeg for første gang vite hvor den sagnomsuste mynten faktisk var funnet. Og dermed også grunnen til at denne Norges første mynt nettopp havnet her i et museum i Tyskland.

FUNNET I VOSSBERG

Funnstedet var Vossberg i nærheten av Stettin i dagens Polen. En ikke ukjent nordtysk havneby i Østersjøen for norske sjøfolk. Ganske sikkert heller ikke i vikingtiden. Mynten ble funnet sammen med over 5000(!) andre mynter og 24 pund (10,6 kg) sølv på samme sted i 1883. Skatten skal også ha inneholdt en mynt fra Harald Hardråde. - Det blir bare gjetninger å spekulere på hvorfor denne myntskatten dukket opp nettopp her, sier Dahmen. Kanskje tilhørte den en konge, en høvding eller en handelsmann. I alle fall er det et rimelig uvanlig funn med så mange mynter samlet på ett sted. Men doktoren kunne mer enn sin numismatikk. Han kunne også opplyse om at navnet på dette området i Tyskland ble kalt for «Osedom,» på tysk Usedom. Det var da et merkelig slående likt navn fra et gammelt vikingtidsrike, tenkte jeg. Kunne «Osedømmet» her ved Østersjøens bredd i Nord Tyskland være en del av vikingenes imperium, som også har sitt norske motstykke i de rike funnene fra Oseberg i Norge? En del av det samme Osedømmet? Eller kan vi

her endelig stå overfor slagstedet Svolder, som ingen historikere i ettertid riktig har klart å plassere med sikkerhet, stedet der Olav Tryggvason endte sine dager, og bare sølvskatten hans ble tilbake? Kong Olavs del av danegjelden som han sammen med Kong Knut hadde krevd inn i England i forbund med den engelske Kong Æthelred for å skåne ham og hans undersåtter fra plyndringstoktene fra den mektige og slagkraftige vikinghæren? Vi vet for eksempel at den store felles vikinghæren til Kong Knut av Danmark og Kong Olav av Norge hærtok London. Kan de 5000 myntene og den store sølvmengden rett og slett være en del av den norske statskassen til Olav Tryggvason? «Olavs pensjonsfond utland?» Gjemt unna eller senket under slaget ved Svolder, som det i dag ikke er noen som vet helt med sikkerhet hvor er, og funnet igjen 800 år senere på slutten av 1800-tallet nær kysten av Vossberg. Kan vi med denne Norges første mynt også ane konturene av en del av det veldige vikingtidsriket som i sin tid strakte seg fra Norge og Sverige og områdene rundt Østersjøen med deler av Danmark og Nord-Tyskland og Normandie via Irland og Øst-England og Man, Færøyene, Orknøyene, Hebridene, Shetland, Island og Grønland og helt over til de fremskutte vikingbosettingene i Vinland på kysten av New Foundland? Mynthistorie er spennende!

HVOR BLIVER OLAV TRYGGVASON?

– Du finner den på 49/55 sa doktoren. Hva er det han sier?, tenkte jeg. Skulle jeg få se den likevel? Doktoren forklarte meg veien oppover

Dr. Karsten Dahmen.

i samlingene. Han hadde ikke tid til å være med selv. Med en hånd knugende om min nyervervede billett og den andre på kamerautløseren, og de to tallene svirrende rundt i mitt hode, begav jeg meg på skattejakt i det enorme Keiser Wilhelm museet. Dette hadde vært som å lete etter nåla i høystakken dersom det ikke hadde vært for mitt møte med doktoren. Det tyske museet har riktig nok også et velutviklet digitalt museum der tysk «ordnung muss sein», men det hadde tatt meg lang tid å sette meg inn i dette systemet. Nå kunne jeg i stedet entre opp trappen i det monumentale inngangspartiet som lot meg få beskue keiser Wilhelms enorme rytterstatue, iført parykk og rustning, fra alle tenkelige vinkler trinn for trinn i trappen som snodde seg oppover langs den massive steinveggen, til kafeen i andre etasje. Døren til Münzkabinett Bode befant seg i den andre enden av kafeen. En vakt spratt opp fra sitt skjulested, glad for å kunne få mosjon nok til å sjekke min billett, og slippe meg inn i det aller helligste. En vakt var utplassert i hvert av rommene. Veggene var overstrødd med mynter i enorme veggmontere. Hvor bliver Olav Tryggvason? tenkte jeg, og smilte litt for meg selv, over at så vidt jeg kunne erindre fra historietimene på skolen, så hadde man visst lurt på det spørsmålet helt siden vikingtiden.

49/55

49/55. Snart hadde jeg funnet ut av systemet. Monteren i et av myntkabinettets veldige rom hadde tittelen «Medieval Europe». Det virket lovende. Linje 49, mynt nummer 51, 52...55!! Der var den! Norges aller første mynt! Sven-

nestykket. Selveste konfirmasjonsattesten av at Norge var blitt et eget land med en kongemakt som var i stand til å slå egne mynter!! Symbolet på at Norge var blitt en nasjon med en kongemakt som var sterk nok til å definere sin egen valuta, og dermed også sine egne betalingsmidler innenfor sitt landområde, som blant annet også gav makt til å skattlegge. Et lands valuta er også i dag med på å definere et rike. Slik vi for eksempel fortsatt har norske kroner i Norge. Den var liten, gråsort og unseelig. Men den var der! Signert Olav! Mit deutche presitione war es ganz klar! Nedenfor befant seg nemlig også teksten «49/55: Olav Tryggvason penningen». Jeg synes det var en flott opplevelse. Det var liksom her alt begynte! Vår norske kultur. Eller? Funnet i Vossberg er datert til 1090. Gard Emsøy er en av dem som har stilt spørsmålsteget ved om mynten som jeg nettopp hadde anstrengt meg så for å finne, faktisk kanskje ikke er Olav Tryggvasons likevel? Emsøy mener at det like godt kan være svenskenes Olav Skøtkonung som er myntens opphav.

CRUX

La oss derfor se litt nærmere på mynten som befinner seg inne bak glasset i monterer i Boden museet i Berlin. Mynten er av sølv. På aversen viser den Kong Olav med septer, og bærer inskripsjonen ONLAF REX NOR. På reversen finner vi GODPINE M-ONO med CRVX i det innerste feltet som er formet som en sirkel med et kors i midten. Crux er det latinske ordet for kors, slik at alle disse myntene i denne myntgruppen gikk under navnet

Olav Tryggvason penningen befinner seg i Münzkabinett i Berlin i det storslagne Keiser Wilhelm Museet.

Monument over Olav Tryggvason på torget i Trondheim, Sør-Trøndelag. Olav Tryggvason grunnla Trondheim i 997 og sto for kristningen av Norge. Monumentet ble reist i 1921. Viking. Foto: Bård Løken / NN / Samfoto / NTB scanpix

Olav Tryggvason var konge i Norge 995–1000, og regnes som en av de sentrale og innflytelsesrike kongene.

Olav Tryggvason regnes som en viktig nasjonsbygger i Norge – hans mål har øyensynlig vært å bygge en moderne, det vil si kristen sentralstat på tuftene av det hedenske høvdinge- og tingsamfunnet. Hans regjeringstid preges derfor både av rikssamling og kristning. Olav Tryggvason var sønn av Trygve Olavsson, småkonge i Viken (Østlandet). Olav var sentral i kristningen av Norge og bygget Norges eldste kirke på Mos-ter i 995 og grunnla Trondheim i 997.

Ifølge historien ble Trondheim grunnlagt av Olav Tryggvason i år 997. Olav falt i slaget ved Svolder, som sannsynligvis var i nærheten av Øresund, i år 1000. Foranledningen kan ha vært Olavs kamp mot utenlandsk dominans i Norge. En statue av Olav, «Olav Tryggvason-monumentet», står på torget i Trondheim. Min-stein er satt opp ved Frøylandsvatnet.

Norges eldste kirke på Mos-ter ble grunnlagt av Olav Tryggvason.

«Crux». De utgjorde en vesentlig del av myntene som var i omlop i vikingenes riker.

DATERINGEN

Det angelsaksiske (engelske) forbildet for denne penningtypen kan nå dateres til ca. 991 – 97, skriver Thor-Egil Paulsen, Rælingen, Norge, Mars 1995, basert på Kolbjørn Skaares hefte “Moneta Norwei» (Oslo 1968). Dessuten er en av de tre ONLAF-penningene funnet i en større myntskatt fra Igelvsa nær Lund i Skåne. Ifølge datering av de 12 arabiske, 133 tyske og 1850 angelsaksiske myntene må skatten etter all sannsynlighet være nedlagt noe før 1010. Dette bevi-ser at norsk utmyntning tok til under Olav Tryggvason (995 - 1000), slår Paulsen fast. I årene 991 og 994 var Olav Tryggvason i England med på å dele store pengesummer (danegeld) som den engelske konge Ethelred II betalte den dansk-norske vikinghæren for å slippe angrep og herjinger. Da Olav vendte tilbake til Norge sommeren 995, var han trolig vel beslått med angelsaksisk mynt. Det er også mulig at han hadde med seg en engelsk myntmester. Baksi-deomskriften på hans penninger nevner iallfall en myntmester med det angelsaksiske navnet Godwine. GODPINEM-ONO: betyr noe slikt som “Godwine myntmester i Norge.»

Paulsen får støtte av en artikkel i Skillingsma-gasinet, No 14, 1844 «Om Norges eldste mynt-vesen.« Her fremgår det at alle de tidligste nor-diske kongene frem til Kong Knut den store av Danmark benyttet seg av engelske myntmestere. Ikke bare tok de med seg lærdommen om et myntvesen fra den angloromanske tradisjonen til sine hjemland (som for øvrig på denne tiden defacto også var deler av England), siden den engelske Kong Æthelred II svarte skatt til Kong Olav for å beskytte seg mot vikinghæren. De fikk også slått sine mynter her, fremgår det av artikkelen i Skillingsmagasinet. I denne artik-kelen fremgår det også at Olav Skøtkonung av Sverige og Sigtuna hadde merket sine mynter med «Oluf Rex Zdevo» og at Gudwin var en engelsk myntmester under Kong Æthelred II. Samtidig vet vi at etter Olav Tryggvasons død i år 1000, så var det et jarledømme i Norge i 14 år, altså frem til 1015 da en ny kong Olav (senere den hellige) som døde i 1028, under slaget på Stiklestad, overtok den norske tro-nen. Dermed ser det ut til at vi kan glemme Skøtkonungen.

NORGES ELDSTE MYNT

Dermed skulle det meste være greit, dersom det da ikke hadde vært for en annen tilsynelatende mer oversett opplysning fra funnet i Vossberg. Det fremgår nemlig av opptegnelsene at det også er funnet en annen norsk mynt blant myntskat-ten fra det nord-tyske funnstedet. En mynt fra Harald Hardrådes regjeringstid. Harald Hard-råde og en stor del av hirden hans falt i slaget ved Stamford Bridge 25. september 1066. Dette mar-kerte på mange måter slutten på vikingtiden. Dersom denne opplysningen er korrekt, så faller dermed teorien om at det er Olav Tryggvasons vikingskatt som vi har foran oss. Svolders loka-lisering er dermed også fortsatt en uløst gåte. Uansett hvorom allting er. Mynten som vi har foran oss i Münzkabinett Bode i Berlin er og blir Norges første mynt!

TRIKVETRA

Hadde det ikke vært for funnet i Sverige som er datert før 1010, og hvor altså en tilsvarende mynt som den som ble funnet i Stettin dukket opp, kunne Olav den hellige også vært en plausibel utgiver av en Olav-mynt. Olav den hellige regjerte i Norge fra 1015-1028. Harald Hardråde fra 1045-1066.

Når det gjelder Olav den hellige så vet vi fra andre funn at Godwine ikke lenger er myntmes-ter under Olav den hellige. Hans navn står der-med heller ikke lenger på mynter fra den tid Olav den hellige regjerte. I stedet er det Asfrid som har blitt myntmesteren på den tid. Olav innførte også duen som et symbol på den hellige ånd på sine mynter. Korsmerket går nå også helt ut til myntrandens kant, og er ikke som under Trygg-vason omsluttet av en mindre midtsirkel. Nå kan det selvsagt den gang som nå, ha vært forskjellige myntserier. Men vi kjenner ingen andre mynter fra Olav den helliges regjerings-tid. Det styrker dermed teorien om at det fak-tisk er Olav Tryggvasons mynt som befinner seg i Vossberg-funnet. Men dersom Harald Hardrådes mynt også befinner seg der, så rak-ner jo som sagt min teori om både Svolder og Tryggvasons skatt. Om da ikke mynten som ble funnet med HARALD på i Vossberg kan være fra den langt tidligere Härfagre? Eller Harald II Gräfell? For det første så ville en mynt fra Harald Härfagres eller Harald Grå-fells tid ha vært en sensasjon ukjent for både historikere og numismatikere. For det annet

så viser «Harald-mynten» fra Vossberg den såkalte «trikvetra» på adversen. Preget er karak-terisert som tre skjold satt sammen. De tre «skjol-dene» symboliserer treenigheten. Jesus, Gud og den hellige ånd. Dette preget er karakteristisk for Harald Hardrådes mynter. Harald Hardråde har fått æren for å etablere et myntvesen i Norge med myntproduksjon på Hamar og i Nidaros.

Harald Hardråde og Olav den hellige var halv-brødre. Da Harald var 15 år, kjempet han i Olavs hær i slaget på Stiklestad. Etter slaget rømte han til Gardarike og deretter til Miklagard hvor han kom i den bysantinske keiserens tjeneste. Han kjempet i flere år for keiseren på Sicilia og i Bul-garia og etter all sannsynlighet også i Jerusalem. På gjennomreise i Gardarike giftet han seg med storfyrst Jaroslavs datter Ellisiv.

I 1045 kom han tilbake til Norge, og mot å dele gull- og sølvskattene sine med Olav den helliges sønn Magnus den gode, ble Harald anerkjent som medkonge. I 1047 døde Magnus, og Harald ble enekonge over Norge. I flere år kjempet Harald mot Svend Estridsson om makten i Dan-mark, men i 1064 anerkjente Harald endelig Svend som danskenes konge.

Harald klarte å fullføre samlingen av Norge ved at han gjorde slutt på motstanden på Opplan-dene. Han ryddet også trønderhøvdingen Einar Tambarskjelve av veien, og han knyttet Orknøy-ene og Hjaltland fast til Norge. Harald Hardråde skal være grunnleggeren av Oslo, og han reiste Mariakirker både her og i Trondheim.

Samlerhuset fordeler

-dine kundefordeler ved samling i abonnement

- Dersom du bestiller et samleobjekt som innleder en samling hos Samlerhuset, tilbyr vi ofte det første samleobjektet til en ekstra fordelaktig pris. På denne måten får du en liten smakebit på om samlingen kan være av interesse for deg.
- Du trenger ikke å betale noe ved bestilling, men mot-tar samleobjektet sammen med faktura med 14 dager forfall. Du kan dermed bestille objektet hjem, ta det i nærmere øyesyn og studere det i detalj før du i fred og ro bestemmer deg for om du vil samle på det. Som netthandelsbedrift, sendes objektet per post, og leveringstiden er vanligvis 5-10 dager.
- Dersom du bestiller et objekt som innleder en samling får du som en samlerservice tilgang til de kommende objektene i samlingen som gjerne kommer med rikholdig historisk dokumentasjon skrevet av historikere, numismatikere og andre kompetansemiljøer.

FOR LAVT SØLVVINNHOLD I HARALDS MYNTER?

En norsk penning-standard på ca. 0,90 gram ble etablert under Harald Hardråde. Penningstan-darden tok utgangspunkt i den gammelnorske markvekten på ca. 214 gram, og det gikk 240 pen-ninger på en mark. Gjennom hele sin kongetid utmyntet Harald penninger av én hovedtype, med trikvetra-tegnet på adversen.

Kong Haralds myntsteder var Nidarnes og Hamar. Ved å følge utviklingen av denne utmyntningen via stempelkoblinger og kjeder av slike koblinger, ser vi at det skjedde en planmes-sig forringelse av sølvinnholdet i myntene.

At innblanding av kobber i myntmetallet støtte på motstand, viser en episode i Morkinnskinnas versjon av Harald Hardrådes saga. Der blir det fortalt at den islandske hirdmannen Halldor Snorresson kastet myntene av denne «Haralds-slåtten» fra seg i forakt. Fordi han mente at sølv-gehalten var for dårlig og dermed ikke tilsvarte den lønn han skulle ha, eller var blitt lovet. Sølv-vekten ble nok regnet som mer vesentlig for myn-ters verdi enn antallet. Myntfunn viser nå likevel at disse myntene ble brukt og spart på rundt omkring i landet. Utenlandske mynter – særlig angelsaksiske og tyske penninger – som inntil kong Haralds første regjeringstid dominerte nor-ske skattefunn, forsvinner nå fra pengesirkula-sjonen i Norge. Det er norskekongens egen mynt som rår.

«Mynten som vi har foran oss i Münzkabinett Bode i Berlin er og blir Norges første mynt! »

SIGBJØRN LARSEN

- Du samler kun så lenge du selv ønsker. Det er in-gen bindingstid og du er til enhver tid velkommen til å ta kontakt med vår kundeservice om du øns-ker å avslutte eller gjøre endringer i en samling. Det påløper ingen kostnader eller gebyrer dersom du selv ønsker å avbestille en samling.
- Samlerhuset garanterer, uten tidsbegrensning el-ler andre forbehold, for ektheten av alle våre samleobjekter. Ekthetssertifikat medfølger.
- Samlerhusets formål er å formidle historien knyttet til mynter, medaljer og andre samleobjekter, og gjøre samling tilgjengelig for flest mulig. Vi selger til sam-lere som er opptatt av samleglede og historie. Vi garanterer ikke at mynter eller andre samleobjekter stiger i verdi eller beholder sin opprinnelige verdi. Eventuell tidligere verdiutvikling er ingen garanti for fremtidig verditvikling

 SAMLERHUSET

Om å skape samleglede og å dokumentere historie

Ved å tilby spennende historie skal Samlerhuset være Europas største formidler av samlerglede. Dette gjør vi ved å formidle mynter, medaljer og andre samleobjekt – og en stor porsjon historie.

MAX MANUS – monument på Akershus festning

Statuen av Max Manus ble oppført 7. juni 2011 på Akershus Festning i Oslo, og er finansiert av Samlerhuset.

Hedret Pelle-gruppa med 1000 tilstede

Foto: Erik Five/Samlerhuset.

Med Kronprinsregenten, her ledsaget av ordfører Fabian Stang, og nærmere 1000 gjester tilstede ble Pelle-gruppa hedret i en storslått seremoni i Oslo Rådhus.

Fra venstre Samlerhusets Ole Bjørn Fausa, krigsveteran og deltaker i Pelle-gruppa Sverre Kokkin, kunstner Kirsten Kokkin og Oslos ordfører Fabian Stang.

I et samarbeid mellom Oslo kommune, Samlerhuset og Samlerhusets samlere ble et minnemonument over Pelle-gruppa oppført på Aker Brygge i november 2013. Pelle-gruppa stod bak den aksjonen som beskrives som norgeshistoriens største skipssabotasjeaksjon, en aksjon som fikk meget stor betydning for krigens avsluttende fase og nazistenes tilbaketrekning. – For meg er dette en gledens dag. Oslo

kommune og Samlerhuset har hjulpet meg å nå målet om å øke kjennskapen rundt Pelle-gruppas innsats under 2. verdenskrig, uttalte krigsveteran Sverre Kokkin. Blant enkelte satt det langt inne å hedre Pelle-gruppa for deres motstandskamp under krigen, fordi enkelte, enn dog et lite fåtall, av aksjonistene i gruppen var kommunister. Forfatter Jon Michelet har senere berømmet initiativet.

Utvalgte norske og internasjonale samarbeidspartnere og gavemottakere:

- Oslo Kommune (Pelle-gruppa monumentet)
- Norges Hjemmefrontmuseum (Kongemaleriene)
- Stiftelsen Arkivet og Lillesand Sjømannsforening (Nasjonalt krigsseilerregister)
- Nidaros domkirkes restaureringsarbeider (riksregaliene)
- Norges olympiske museum
- Norge 2000 og Norge 2005
- United Nations
- IOC
- World Wide Fund for Nature
- FIFA
- Ashmolean Museum at Oxford University
- Smithsonian Institution
- Waterloo 200
- The Mandela Foundation
- International Polar Year
- China Historical Museum of Beijing

«Utover det vi gjør direkte relatert til vår daglige drift, er det en stor glede å også sikre levende-gjøring av historien i en større målestokk!»

OLE BJØRN FAUSA, SAMLERHUSET